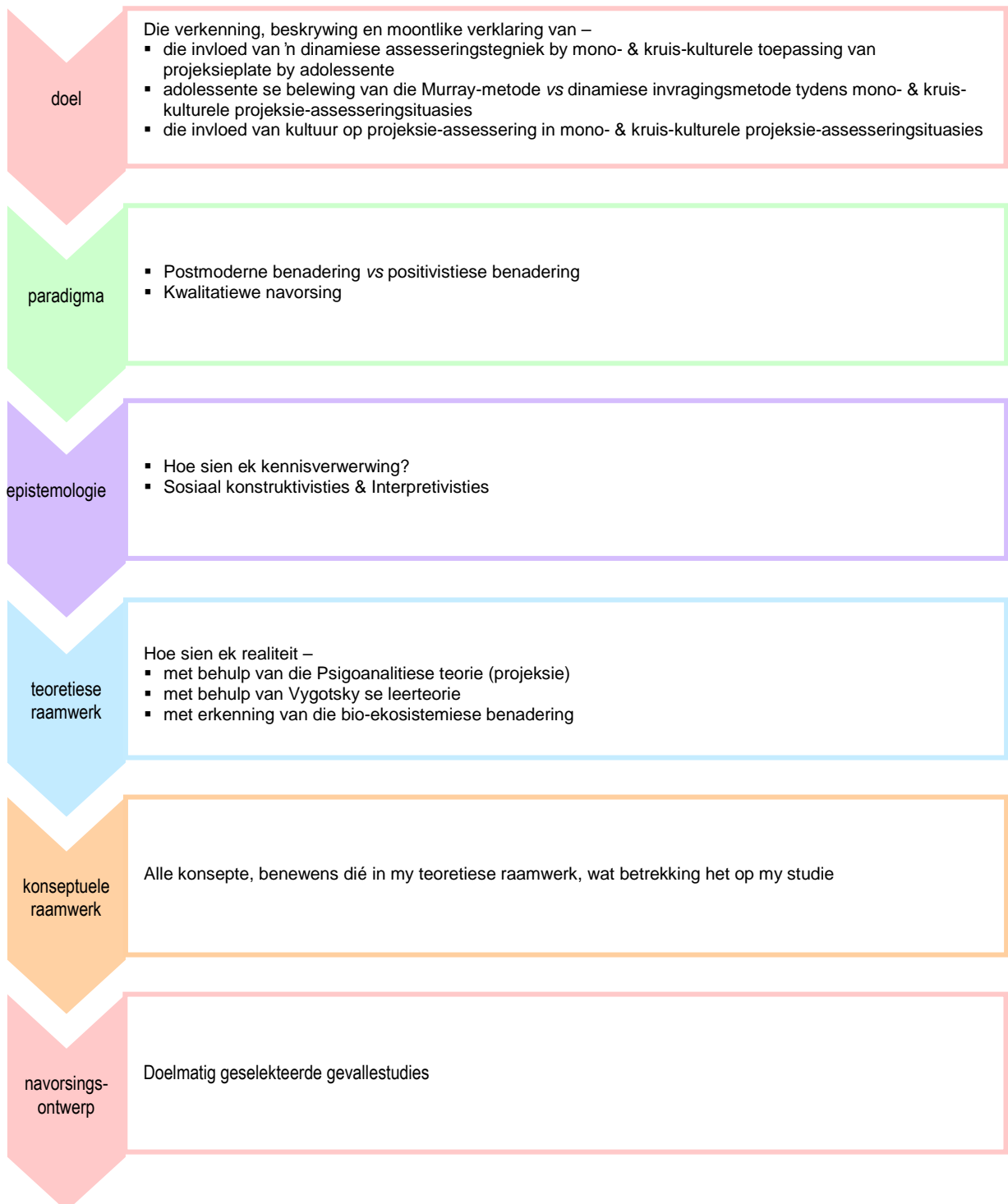

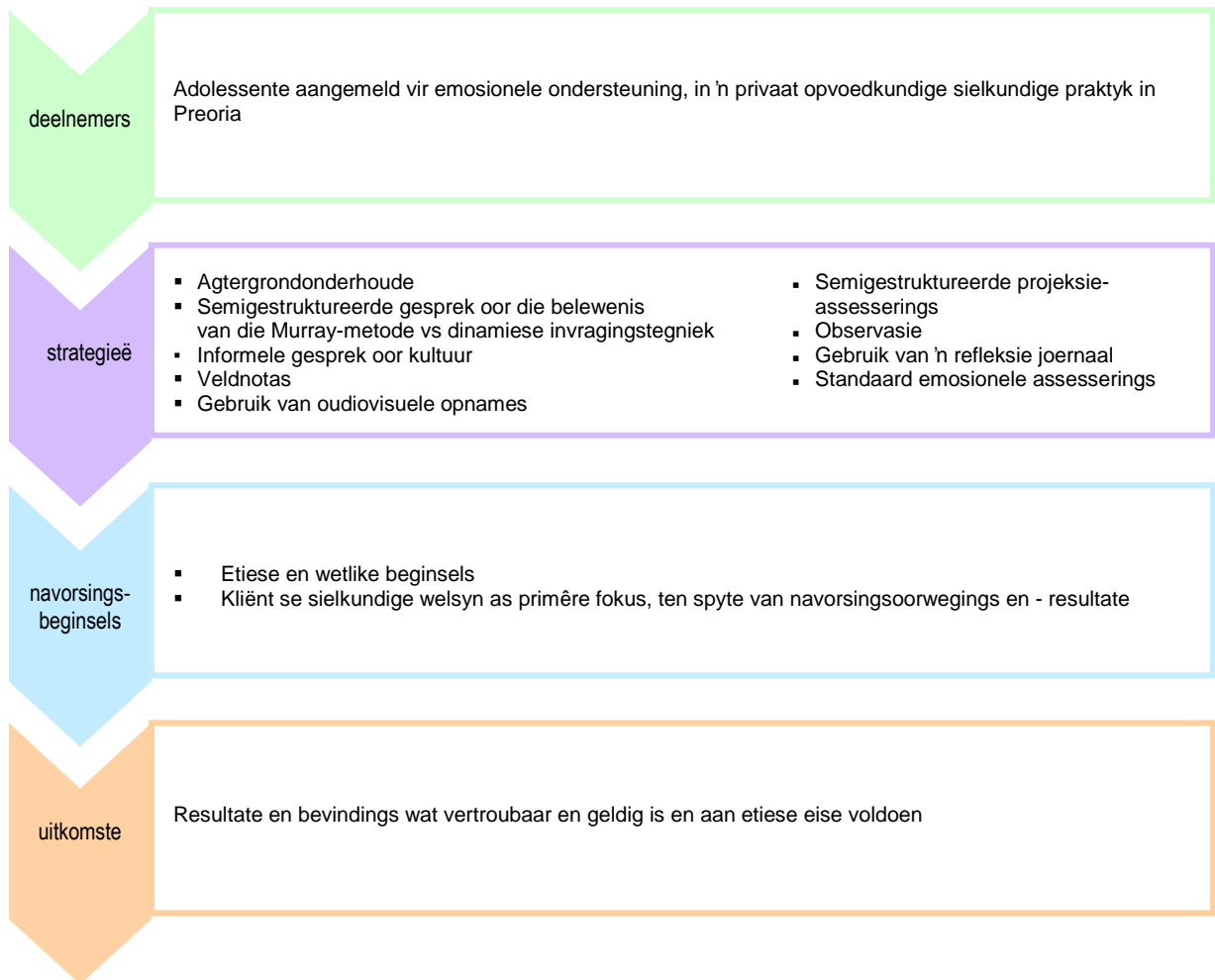
Hoofstuk 3

Navorsingsontwerp en Navorsingsverloop

The initial position of the social scientist and the psychologist is practically always one of lack of familiarity with what is actually taking place in the sphere of life chosen for study (Blumer, 1969:33).

FIGUUR 3.1: Hoofstuk 3 in 'n neutedop

3.1 INLEIDING

Die intensie wat my studie stuur is geformuleer as verkennend, beskrywend en moontlik verklarend. Die sentrale navorsingsvraag laat die soeklig val op

Hoe beïnvloed die gebruik van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging by projeksieplate, response by adolessente in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies?

My studie beoog om hierdie vraag te beantwoord en die navorsingsdoel te bereik deur middel van die verkenning, die ko-konstruksie en beskrywing van die data, sowel as met die interpretasie van die data en die verklaring van moontlike betekenis wat deur my as navorser aan die data geheg is.

Hoofstuk 3 bevat die beskrywing van die proses van navorsing; die pad wat geloop is om die navorsingsontwerp en strategie metodologies te ontwikkel en uit te voer. Die etiese verantwoording van die studie word ook beskryf, sowel as my rol as navorser, stappe wat geneem is om die vertroubaarheid van die studie te verhoog en die beperkinge van my navorsing.

Die verloop van my navorsing het in sommige opsigte verskil van die aanvanklike beplanning van die studie soos beskryf in hoofstuk 1. Aanpassings wat gemaak is tydens die uitvoering van die navorsing, is in hierdie hoofstuk swart omraam ter wille van visuele vloei en die vergemakliking van begrip.

3.2 PARADIGMA EN EPISTEMOLOGIE

3.2.1 PARADIGMATIESE PERSPEKTIEF

’n Paradigma is ’n stel aannames en perseptuele oriëntasies wat gedeel word deur lede van ’n navorsingsgemeenskap (Donmoyer, 2008:par.1). Reber *et al.* (2009:551-552) definieer die term *paradigma* as *(a)n orientation to or plan for research using a particular focus*. Reber *et al.* (2009:552) bevestig Donmoyer (2008:par.1) se definisie van ’n paradigma deur te verduidelik dat T. S. Kuhn se analise van die geskiedenis van wetenskap ’n paradigma beskryf as die kollektiewe versameling van gestelde houdings, waardes, prosedures, tegnieke, ensovoorts wat die algemeen aanvaarde perspektief vorm van ’n spesifieke dissipline op ’n sekere tyd. Die woord is afkomstig van die oorspronklike Grieks *paradeigma*, wat *patroon* beteken (Reber *et al.*, 2009:552).

Donmoyer (2008:par.3) verduidelik dat die konstruk paradigma aanvanklik ontwikkel was om sin te maak van fenomene in die fisiese wetenskappe, waar sosiale wetenskaplikes tydens die laaste vyf en twintig jaar van die 20ste eeu *paradigma* as konstruk verbind het met die toenemende belangstelling en aanvaarding van kwalitatiewe navorsing. Die geskiedenis en evolusie van paradigma as konstruk word deur Donmoyer (2008:par.3-35) soos volg beskryf: Thomas Kuhn, ’n fisiese wetenskap geskiedkundige (*physical science historian*), het die *paradigma* konstruk inisieel ontwikkel en populêr gemaak in sy boek *The Structure of Scientific Revolutions*. Kuhn het die konstruk gebruik om sin te maak van die fenomeen wat hy en ander geskiedkundiges waargeneem het tydens hul bestudering van prosesse van konseptuele veranderinge binne die fisiese wetenskap. Volgens Kuhn het fundamentele veranderinge in denke binne ’n wetenskaplike dissipline (soos die skuif vanaf Newton na Einstein se weergawe van fisika) nie inkrementeel plaasgevind nie. Radikale skuiwe in perspektief, dus paradigmatische revolusie, is eerder opgemerk. Hierdie skuiwe is veroorsaak deur probleme wat nie opgelos kon word deur die denkwyses op die gegewe stadium, of deur die standaard navorsingsprosedures van daardie tydperk nie.

Kuhn het paradigmatische revolusies vergelyk met die holistiese skuiwe in perspektief wat demonstreer was deur gestalt-sielkundiges wat prente gebruik het wat op twee verskillende wyses gesien kon word (byvoorbeeld as ’n voël of as ’n bok). Kuhn het ’n toevoeging tot hierdie vergelyking gemaak deur te verduidelik dat mense meestal hul sienings kan aanpas

deur die Gestalt-sielkundige se prent eers op een manier te sien en die prent dan die volgende oomblik verskillend te sien, maar dat hulle nie die twee prente gelyktydig kan sien nie. Kuhn meen egter dat wetenskaplikes *who have been socialized to accept a particular paradigmatic perspective assume that what they see is reality rather than merely a perspective of reality* (Donmoyer, 2008:par.4).

Volgens Kuhn sou wetenskaplikes wat 'n nuwe paradigma aanvaar het, vroeëre denkwyses verwerp en fundamenteel verskillende beskouings hê van die veld wat bestudeer word. Toe kwalitatiewe navorsingsmetodes in die 1970's begin veld wen binne die sosiale wetenskap navorsingsdomein, het sommige 20ste eeuse kwalitatiewe navorsers soos Matthew Miles en Michael Huberman die groeiende aanvaarding van kwalitatiewe metodes beskou as nuwe, ietwat unieke navorsingstegnieke wat bygevoeg kan word tot die sosiale wetenskaplike se metodologiese arsenaal. Vir Egon Guba en Yvonna Lincoln het dieselfde groeiende aanvaarding van kwalitatiewe prosedures egter 'n revolusie versinnebeeld wat vergelykbaar was met die paradigma revolusies wat Kuhn vanuit 'n fisiese wetenskap konteks bespreek het.

Vir Lincoln en Guba en vir diegene wat hul intellektuele leierskap gevolg het, soos Patti Lather, Thomas Schwandt en Normin Denzin, het die toenemende aanvaarding van kwalitatiewe metodes binne die sosiale wetenskappe beteken dat 'n radikaal verskillende siening van kennis en hoe mens dit te wete kom ('n verskillende epistemologie dus) sowel as 'n ander beskouing van realiteit (dus 'n nuwe ontologie), aanvaar is. Lincoln en Guba het ook 'n nuwe siening van etiek ('n nuwe aksiologie) bespreek; maar die aksiologie is nooit so wyd uitgebrei en ontwikkel soos die epistemologiese en ontologiese aspekte van die kwalitatiewe benadering nie. Lincoln en Guba, asook ander outeurs oor kwalitatiewe navorsing soos Michael Quinn Patton, postuleer dat kennis gekonstrueer word, nie ontdek word nie; en dat verskeie realiteite bestaan omdat mense in verskillende plekke leef en werk en as sodanig realiteit konstrueer op verskillende wyses.

Vanuit hierdie verduideliking oor die geskiedkundige ontstaan van paradigmas, het ek die paradigma vir my studie oorweeg. Wat is my paradigmatische oriëntasie tot my navorsing, watter paradigma(s) gee die spesifieke fokus vir my navorsing? Myns insiens is daar verskillende paradigmatische perspektiewe wat my studie beïnvloed tydens die onderskeie fases van my studie. Daarom tref ek as navorser 'n onderskeid tussen my eie perspektief of wêreldbeskouing wat immer teenwoordig is, en my navorsingsparadigmas (naamlik psigometriese positivisme, postmodernisme en kwalitatiewe navorsing). Hierbenewens onderskei ek ook tussen my teoretiese raamwerk as ontologie (Vygotsky se leerteorie, psigoanalise en die bio-ekosistemiese benadering), my konseptuele raamwerk (al die ander konsepte soos byvoorbeeld kultuur, adolessensie en assessering wat in die studie vervat

word en wat in die literatuurstudie in hoofstuk 2 ingesluit is) asook die perspektiewe vanwaaruit ek beweeg vir die analise en interpretasie van die data (die psigoanalitiese teorie, die sosiaal konstruktivistiese epistemologie sowel as interpretivistiese epistemologie). My epistemologie bepaal uiteraard hoe en wat ek te wete kan kom.

Hoekom die verskeidenheid invloede op my navorsing? Want

The gendered, multiculturally situated researcher approaches the world with a set of ideas, a framework (theory, ontology) that specifies a set of questions (epistemology) that he or she then examines in specific ways (methodology, analysis) (Denzin & Lincoln, 2000:18).

Ek stem saam met Denzin en Lincoln (2000:19) wat stel dat die navorser se paradigma die net voorstel wat die navorser se epistemologiese, ontologiese en metodologiese standpunte bevat. Hierdie paradigma of interpretatiewe raamwerk rig die navorsing, hoe die nagevorsde fenomeen verstaan word, en hoe die navorsingsvrae ondersoek word (Denzin & Lincoln, 2000:19). As kwalitatiewe navorser het ek 'n subjektiewe beskouing van die realiteit omdat my soeke na kennis beïnvloed word deur my eie waardes, oortuigings, perspektiewe en subjektiwiteit sowel as deur die kennis wat ontdek word (Hayes, 2000:18; Anderson & Arsenault, 1998:3). My sienings, oortuigings en metodes is onder meer gebaseer op my eiesoortige agtergrond, taal, geslag, konteks, ras, nasionaliteit, geskiedenis, sosio-ekonomiese stand en identiteit (Chambers in Ferreira, 2006:96; Holt, 2002:264), wat vervat is in my eie paradigmatische perspektief.

Kwalitatiewe navorsing fokus op die individu se interpretasie van realiteit en kennis en word gekonstrueer op grond van individue se betekenisgewing en oortuigings. Volgens Marshall en Rossman (2006:55) kan kwalitatiewe navorsing gekategoriseer word in navorsing wat fokus op die onderskeie velde van individueel beleefde ervaring; gemeenskap en kultuur; en taal en kommunikasie. Myns insiens omsluit my studie al hierdie genoemde velde. Kwalitatiewe navorsing is origins aangewese vir my studie omdat individue se response wat moontlik beïnvloed mag word deur taal, geslag en ander aspekte van kultuur, nie gestandaardiseer of gekategoriseer kan word in getalle nie. Cohen *et al.* (2004:19) noem dat 'n sterkpunt van kwalitatiewe navorsing juis geleë is in die erkenning wat dit gee aan die uniekheid en idiosinkratiese aard van situasies, alhoewel dit meebring dat die studie nie in totaliteit kan repliseer word nie. Kwalitatiewe navorsing gaan van die standpunt uit dat mense aktief hul sosiale wêreld konstrueer; dat situasies vloeibaar is en kan verander; dat gebeure en gedrag oor tyd ontwikkel en beïnvloed word deur konteks; dat mense gebeure, konteks en situasies interpreteer en dan op grond daarvan handel; dat 'n situasie of gebeurlikheid veelvuldige interpretasies en perspektiewe mag meebring; dat realiteit veelvlakkig (*multi-layered*) en kompleks is; en dat 'n situasie vanuit die deelnemers se perspektief beskou behoort te word (Cohen *et al.*, 2004:19).

In my studie is sowel die adolessente kliënt as ek, as sielkundige-navorsers, deelnemers. Ek maak dus die aanname dat beide van ons wat teenwoordig is in die assesseringsituasie, die assesseringsituasie en die data-insameling as sodanig mag beïnvloed. Navorsers behoort eerder bewus te wees van hul invloed op die navorsing as om dit te probeer elimineer (Bogdan & Biklen, 2003:34). Bogdan en Biklen (2003:34) stel voorts dat navorsers nie hul navorsing en skryfwerk kan losmaak van vorige ervarings, wie hulle is, wat hulle glo en wat vir hul belangrik is nie. Hierdie skrywers (Bogdan & Biklen, 2003:34) meen dat *(b)eing a clean slate is neither possible or desirable*.

Wagle en Cantaffa (2008:137;154) stel dat die navorsingsproses vervleg raak met die navorser se identiteit, en dat refleksie noodsaaklik is oor watter aspekte van die navorser se identiteit saak maak in 'n gegewe navorsingskonteks, vir wie, hoe en hoekom. Wagle en Cantaffa (2008:155) meen verder dat *Any given research project is embedded within the context of the researcher, and therefore the researcher is necessarily positioned as one who is researched in the process*.

Voormelde skrywers (Wagle & Cantaffa, 2008:155) het dan ook deur middel van gesamentlike refleksies hulself posisioneer as *the subject of our research for the purpose of developing a deeper understanding of the complexity of identities among our research participants and between us and them*.

Die waardes, perspektiewe en identiteit wat verskillende persone het moet dus in ag geneem word in die soeke na kennis (Mintz, Jackson, Neville, Illfelder-Kaye, Winterowd & Loewy, 2009:657-658; Wagle & Cantaffa, 2008:137;154). Die deelnemers se realiteit word voorgestel vanuit hulle eie perspektiewe en die wetenskaplike metodes wat deur 'n navorser gebruik word, lewer slegs 'n beraming van die waarheid (Lincoln & Guba, 1985:118).

Kwalitatiewe navorsing word onder andere begrond op 'n sosiale konstruktivistiese filosofie. Konstruktivisme beskou realiteit as individuele interpretasies van interaktiewe sosiale ervarings wat veelvlakkig is. Realiteit word dus gesien as 'n sosiale konstruksie van groepe en/of individue wat deurlopend betekenis toevoeg aan gebeure, mense of objekte. McMillan en Shumacher (2010:16-17) sowel as Schwandt (2000:197) stel dat mense 'n konstruksie bou om so sin te maak van hul wêreld. Mense herorganiseer dan hierdie konstruksies as standpunte, persepsies en oortuigings. Persepsies as sodanig is dus dit wat mense self besluit werklikheid is. Mense se persepsies rig hulle denke, hul gevoelens en hul aksies (McMillan & Shumacher, 2010:16-17;395; Henning *et al.*, 2004:19-20).

Die noue verband tussen kwalitatiewe navorsing en die postmoderne benadering werk myns insiens saam om my navorsing primêr te rig. Die paradigmatische begronding van my studie sou ek eerstens stel as postmodern, omdat die postmoderne benadering beskou word as die

sambreelterm vir verskeie benaderings, of as 'n familie van teorieë en perspektiewe wat iets in gemeen het (Slife & Williams in Creswell, 2007:25; Flick, 2006:65). Volgens Brott (2001:305) omvou die postmoderne benadering kontekstuele gesteldhede vanuit 'n sistemiese perspektief, waar individue in interaksie en in verhoudings tot sosiale ervarings staan. Creswell (2007:25) meen dat dit 'n basiese konsep van postmodernisme is dat kennis binne huidige wêreldgesteldhede gesetel moet wees en die veelvuldige perspektiewe van klas, ras, geslag, en ander groep affiliasies moet weerspieël, omdat dit binne hierdie perspektiewe geskep word. Creswell (2007:25) stel dat postmodernisme 'n behoefte het om die taal waarin kennis en konsepte geformuleer word te dekonstrueer om sodoende hiërargieë, dominansie, opposisie, inkonsekwentheid en teenstellings aan die lig te bring.

Creswell (2007:25) stel verder dat groepe vooropgestelde voorwaardes het wat sigbaar is in die teenwoordigheid van hiërargieë, in die mag en beheer wat individue uitoefen binne hierdie hiërargieë, asook in die veelvuldige betekenis van taal. Creswell (1998:79) meen ook dat:

Also included in the conditions are the importance of different discourses, the importance of marginalized people and groups (the “other”), the presence of “meta-narratives” or universals that hold true regardless of the social conditions, and the need to “deconstruct” texts in terms of both reading and writing, examining and bringing to the surface concealed hierarchies as well as dominations, oppositions, inconsistencies, and contradictions.

Soos gestel in hoofstuk 1, beïnvloed twee opponerende teoretiese paradigmas die sielkundige assesseringspraktyk en my studie, naamlik die positivistiese psigometriese model en die postmoderne model. My soektog na 'n “werkbare” navorsingsparadigma was as gevolg hiervan 'n uitdaging. My strewe om die versoening van verskillende dele van my navorsing vanuit een epistemologie te kan voed, het inderdaad reeds tydens my Magister navorsing (Matthews, 2006) uitdagings veroorsaak. Mintz *et al.* (2009:658) verleen erkenning aan die diep worsteling met filosofiese aspekte, soos onder andere waardes, tydens doktorsale studie. Mertz en Anfara (2006:191) stel ook dat die vind van 'n teoretiese raamwerk wat werk vir die fenomeen wat bestudeer word, nie altyd 'n maklike proses is nie.

Navorsingsparadigmas word volgens Ferreira (2006:96) saamgestel uit die filosofiese aannames wat 'n navorser se denke en aksies ten opsigte van die nagevorsde fenomeen rig. My navorsingsparadigma erken die rigtinggewende invloede van die postmoderne benadering waar ek kwalitatiewe metodes gebruik in die ondersoek. Omdat ek egter ook ingebed is in my eie wêreldbeskouing kan my eie perspektiewe, waardes, oortuigings en geskiedenis nie in hierdie studie uitgesluit word as beïnvloedende faktore nie (Mintz *et al.*,

2009:645; 653;656). My sensitiviteit vir die eise van nie-kontaminerende³ assessering en die daarmee gepaardgaande poging om twee opponerende paradigmas (positivisme en postmodernisme) te versoen, is deurlopend op die agtergrond teenwoordig en daarom 'n immerteenwoordige invloed op my navorsing. Ek tref egter 'n onderskeid, soos Anfara (2008:par.12), tussen paradigma en teoretiese raamwerk.

3.2.2 EPISTEMOLOGIE

3.2.2.1 Sosiale konstruktivisme

Epistemologie is die vertakking van filosofie wat gemoeid is met vrae oor wat kennis is en hoe kennis verkry kan word (Willig, 2008:2; Dyer, 2006:5). Epistemologie vra volgens Dyer, twee vrae: Hoe kan ware (*sic*) inligting en idees van vals inligting onderskei word (omdat waarheid nie op sigwaarde aanvaar kan word nie) en tweedens, watter benadering of prosedure kan heel waarskynlik sodanige kennis blootlê (hoe kan kennis verkry word) (Dyer, 2006:5). Volgens my paradigmatische perspektief vind kennisverwerwing plaas langs die weg van sosiale konstruksie en interpretasie, alhoewel die data versamel in my studie gedeeltelik 'n psigometriese, positivistiese, "objektiewe" (*sic*) aanslag het. Kennis wat verwerf word by wyse van navorsing gee egter erkenning aan teorie as vorms wat insig bied en as inhoude van kennis.

My epistemologie is sosiaal konstruktivisties en interpretivisties. Soos vermeld tydens die paradigma-bespreking word kennis volgens die kwalitatiewe navorsingsperspektief op verskillende wyses gekonstrueer, en daarom erken ek die bestaan van verskeie realiteite (Donmoyer, 2008:par.4;par.7-8; Zimmerman, 2006:51-52). Individue interpreteer realiteit deur 'n konseptuele bril wat gekleur is deur hul doelwitte binne elke situasie, hul verlede, waardes, houdings en die kennis binne hulle konteks (Willig, 2008:7; Holt, 2002:264). Sosiale konstruktivisme beklemtoon die fenomenologiese benadering om mense te verstaan en om betekenis te gee aan sosiale, interaktiewe gebeurlikhede soos ook die mono- en kruiskulturele assesseringsituasies wat in hierdie studie ondersoek word. In sodanige situasies behoort dan gekyk te word na die interaksies van die deelnemers (adolesent en assesserder) om so te verken hoe die adolessente kliënt binne hierdie situasie die spesifieke projeksie-assessering beleef en wat elkeen se siening is van die ervaring asook watter aspekte van kultuur volgens hulleself op hul lewe impakteer. My epistemologie en paradigma sluit dus nou hierby aan.

³ Nie-kontaminering behels die nastrewe van nie-gerigte vrae sodat suiwer data ontlok word, waar vrae dus nie response in 'n ander rigting indwing as wat oorspronklik met die respons bedoel is nie.

Henning (2004:3) meen dat die kwalitatiewe paradigmas van die kwantitatiewe paradigma verskil hoofsaaklik in hul ...*quest for understanding and for in-depth inquiry*, wat juis deur hierdie studie beoog word. Nieuwenhuis (2007:51) stel dat kwalitatiewe navorsing die kwaliteit en diepte van navorsing uitlig en nie hoeveelheid *per se* beklemtoon, soos in kwantitatiewe navorsing nie. Hy stel voorts dat kwalitatiewe navorsing fokus op die begryping van prosesse sowel as kulturele en sosiale kontekste wat mense se gedragpatrone ondersteun (Nieuwenhuis, 2007:51). Sosiale konstruktivisme sluit dus gepas aan by wat die kwalitatiewe navorsingsparadigma propageer.

Kwalitatiewe metodologie verwys in die breedste sin na navorsing wat beskrywende data lewer, in die vorm van mense se eie geskrewe en gesproke woorde, sowel as observasies oor hul gedrag (Taylor & Bogdan, 1998:7). Willig (2008:9; 2001:12-13) meen egter dat kwalitatiewe navorsing beskrywings sowel as verklarings kan genereer. Dit kan, volgens haar, ten doel hê om te interpreteer wat mense gesê het, om sodoende te probeer verklaar waarom hulle dit gesê het.

Waar kwalitatiewe navorsing die konstruktivistiese generering van teorie binne die konteks van menslike ondersoek sien, stel Gregory (2000:157) dat

Human science research in the form of constructivism is actively engaged in understanding how people, individually and collectively, construe their world, as well as their sense of being and knowing and how they apply such knowledge to themselves and other.

’n Verdere rede vir die keuse van sosiale konstruktivisme as epistemologie kom van Creswell (2007:20) wat sosiale konstruktivisme beskryf as ’n perspektief wat mense gebruik om betekenis te gee aan hul ervarings. Sosiale konstruktivisme se openheid tot alternatiewe maniere van “te wete kom” (Du Preez, 2005:15) hou in dat die gesamentlike skepping van realiteit plaasvind waar die konteks as ’n mede-skepper van realiteit beskou word (Du Preez, 2005:13). Sosiale konstruktivisme beskou waardes, kennis en teorie as produkte van sosiale interaksies en nie as entiteite wat apart van menslike bestaan beskou kan word nie (Gergen in Du Preez, 2005:13). Dit erken ook dat mense se siening van realiteit kan verander indien hul interpretasie van hul lewe verander (Denzin & Lincoln in Du Preez, 2005:13). Creswell (2007:20-21) stel dat die doel van navorsing sal wees om die kompleksiteit van mense se verskillende beskouings na te speur en juis nie die betekenis van die sienings te verskraal tot slegs ’n paar kategorieë of idees nie.

Vanuit ’n sosiaal konstruktivistiese perspektief is een van die belangrikste argumente teen *grand narratives* juis dat alle kennis oorgedra word deur taal met gepaardgaande hermeneutiese tekortkominge (Du Preez, 2005:14). Waar taal en kultuur as seleksiekriteria dien in my studie, figureer die sosiale konstruktivistiese epistemologie juis. Creswell

(2007:21) en Willig (2008:7) wys daarop dat subjektiewe betekenis toeskrywing dikwels sosiaal en histories onderhandel word en nie simplisties ingeprent word in individue nie. Kennis en betekenisgewing word juis deur interaksie met ander gevorm (daarom die term *sosiale konstruktivisme*), word aktief konstrueer en nie net passief deur mense ontvang nie, en gevorm deur historiese en kulturele norms wat in individue se lewens teenwoordig is (Willig, 2008:7; Creswell, 2007:21; Donald *et al.*, 2002:41;100). My vraag en perspektief is egter dat die wisselwerking tussen en wedersydse invloed wat individue, konteks en teorie op mekaar uitoefen so vervleg kan raak dat onderskeid moeilik getref kan word tussen wat eerste kom, die hoender of die eier? Hoe raak dit my studie? En hoe gaan ek kultuuridentiteit, personale uniekheid en assesseringskonteks kan onderskei van mekaar? Is onderskeid van mekaar nodig om my navorsingsvrae en probleemstelling te kan beantwoord?

Alhoewel sosiale konstruktivisme erken word as grondslag waarbinne die betekenis van al die rolspelers in die studie na vore kom, word dit nie gestel as epistemologiese gronde in die toepassing van die projeksieplate nie, maar wel vir die daaropvolgende gesprekke en oorhoofs vir sinmaak van die data gesamentlik. Hoekom?

Die konsepte bewustelikheid en onbewustelikheid is belangrik in my studie, omdat hierdie studie 'n blik probeer werp op die moontlike effek al dan nie van 'n invragingstegniek op projeksiepotensiaal binne mono- en kruiskulturele verband. **Bewustelike** ingrepe is tydens hierdie navorsing ingespan om **onbewustelike** dimensies (dalk?) ryker na vore te laat tree. In kort: Die interpretivisme sowel as die sosiale konstruktivisme word dus beide as raamwerke gebruik by die analisering en interpretasie van die data wat verkry is vanuit die navorsing, maar as gevolg van die positivistiese aard van die data-insameling en omdat onbewuste materiaal ontlok word, nie by die data-insameling nie en ook nie by die positivistiese vorms van die data-analise nie.

- **Die verband tussen sosiale konstruktivisme en die bio-ekosistemiese benadering**

My epistemologie is sosiaal konstruktivisties en interpretivisties, maar met erkenning aan die bio-ekosistemiese benadering as inhoude van kennis wat langs die weg van sosiale konstruksie verwerp word. Die belangrikheid van kennisname van sistemiese invloede op die individu en die betrekking van hierdie sisteme by oplossings ten gunste van die individu se behoeftes, kan nie oorbeklemtoon word nie. Die ekologiese sisteemteorieë sien realiteit as 'n *gestalt* en stel voor dat navorsing saam met ander uitgevoer word (Schurink, 1998:247).

Louw (2004:264) stel dat Bronfenbrenner kultuur as 'n belangrike konteks van kinders en hul gesinne sien, aangesien kultuur menslike aksies rig. Die feit dat die moontlikheid van kultuur-impak op projeksie-assessering in hierdie studie deurlopend figureer, verskerp die relevansie van die bio-ekosistemiese benadering, wat reeds in hoofstuk 2 bespreek is.

▪ **Die verband tussen sosiale konstruktivisme en inheemse kennis**

Inheemse kennis word deur Wikipedia (2006:1) gedefinieer as die lank bestaande tradisies en praktyke van sekere streeks-, inheemse-, of plaaslike gemeenskappe. Dit sluit ook die wysede, kennis, en onderrig (oorlewering) van hierdie gemeenskappe in. In baie gevalle word hierdie kennis mondelings oorgedra oor generasies heen, van een persoon na 'n ander. Sekere vorms van inheemse kennis word uitgedruk as stories, legendes, rituele, liedjies en selfs wette. Waar kulturele sensitiviteit deur die studie erken word, is die erkenning van inheemse kennis en die moontlike invloed daarvan op projeksies, myns insiens nodig. Ek wil poog om op geen wyse my kultuurverskillende kliënte skade te berokken of inligting mis te kyk wat via projeksie response gegeneer is nie, daarom wil ek sosiaal konstruktivisties ook hierdie vorm van kennis erken en moontlik in interpretasies inkorporeer.

Waar hierdie studie handel oor die moontlike impak van 'n dinamiese assesseringstegniek van invraging op kultuur en op projeksie-assessering in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies, is dit myns insiens belangrik om stories as deel van 'n land se inheemse kennis te erken en ingestel te wees op die moontlikheid dat van hierdie inheemse kennis dalk mag impakteer op my navorsing. Higgs, Higgs en Venter (2003:40) verduidelik dat tradisionele stories eie aan 'n spesifieke gemeenskap of kultuur is en dat hierdie stories dan van generasie tot generasie oorgedra word. Sodanige narratiewe of stories word steeds huidig gebruik om aan nuwe generasies die waardes, norms, tradisies en wysheid van sekere kulture oor te dra (Maila & Loubser, 2003:276-279). Terwyl hierdie studie nie oor tradisionele verhale *per se* handel nie, mag die projeksie response, of die gesprekke na die projeksieplaat toepassing (invraging oor die deelnemer se ervaring van die Murray-metode *versus* die dinamiese assesseringsmetode, asook die gesprek oor kultuur) moontlik deur inheemse kennis beïnvloed word, veral omdat kultuurinvloede ook gesetel is binne 'n spesifieke land. Ter wille van hierdie studie sou ek dus inheemse kennis nie net as tradisionele stories en die kragtigheid van simbole beskou nie, maar as enige kennis wat inheems gekonstrueer is wat as moontlike kultuurimpak beskou kan word.

3.2.2.2 Interpretivisme

Hesse-Biber en Leavy (2005:12) stel dat ons dit navors wat ons glo uitgevind kan word en dit op maniere doen wat ons oortuig is effektief sal wees om toegang te gee tot die kennis wat ons wil verkry. Dit dui op ons epistemologiese posisie. Die interpretivistiese epistemologiese

posisie beklemtoon kennis- en data-insameling wat rus op die oortuiging dat die sosiale wêreld verken kan word op grond van die betrokke deelnemers se interpretasie van die gebeure, situasie en wêreld (Bryman, 2004:266). Begryping (*verstehen*) staan sentraal in die interpretivisme (Bhattacharya, 2008:par.2; De Vos & Schulze, 2003:6). Tydens interpretivistiese navorsing en data analise word betekenis ontdek, ervaar en bekend gemaak (*disclosed*) (Bhattacharya, 2008:par.7). Die klem val dus op sinmaking, beskrywing en die verkryging en verskaffing van detail (Bhattacharya, 2008:par.7). Epistemiese konteks vanuit die interpretivistiese perspektief word saamgestel uit die weergawes van mense se kognitiewe prosesse van betekenis toeskrywing wat beïnvloed word deur en tydens die interaksie met sosiale konteks (Henning *et al.*, 2004:20).

Elke adolessente deelnemer aan hierdie studie se projeksies en gesprekke mag dus beïnvloed wees deur elkeen se unieke interpretivistiese perspektiewe. Meer nog, ekself as deelnemer aan hierdie gesprekke, sowel as die assesseringsituasie self, mag verskillende interpretasies by alle deelnemers teweeg bring. Elke interpretasie van alle betrokkenes by hierdie studie word dus geraak deur konteks, kultuur, wêreldbeskouing, asook deur personaal-uniekeinterpretasies. Tydens die interpretasie van data behoort hierdie aspek in ag geneem te word en erken te word.

Soos reeds genoem is die interpretivistiese epistemologie nie in 'n deel van die data-insameling (die projeksie-assessering) aangedui nie, omdat verkenning van die onbewuste tydens 'n deel van die data-insameling by die toepassing van die projeksieplate, plaasgevind het. Interpretivisme is wel gebruik in die interpretasie van die data. In die interpretivisme word kennis begryp deur relatiewe observasie en interpretasie; realiteit word dus op 'n konkrete manier interpreteer, maar nie voorspel of beheer nie (Schurink, 1998:240).

3.3 TEORETIESE- EN KONSEPTUELE RAAMWERK

3.3.1 TEORETIESE RAAMWERK

Anfara (2008:par.1;12) verduidelik dat alhoewel die term *teoretiese raamwerk* nie duidelik en konsekwent gedefinieer word nie, 'n teoretiese raamwerk enige empiriese of quasi-empiriese teorie oor sosiale en/of sielkundige prosesse is, wat toegepas kan word om die fenomeen wat ondersoek word, te verstaan. In kwalitatiewe navorsing is daar nie net min konsensus oor die definiëring van die term *teoretiese raamwerk* nie, maar ook oor die rol van teorie in navorsing (Anfara, 2008:par.3). Die teorie(ë) wat die ontologie (hoe ek realiteit sien) informeer, mag groot (*grand*), middelvlak (*mid-range*) of verduidelikend (*explanatory*) wees (Anfara, 2008:par.1). Navorsers ervaar baie probleme met die konstruksie van 'n teoretiese

raamwerk, omdat prominente skrywers oor kwalitatiewe metodes verwarring skep deurdat hulle nie die nodige in-diepte begrip of spesifiekheid voorsien om die tema en die implikasies van die tema ten volle te verduidelik nie (Anfara, 2008:par.2).

Teorie het egter 'n plek in navorsing en speel 'n betekenisvolle rol in die navorsingsproses. Anfara (2008:par.3) het 'n literatuurondersoek gedoen oor die siening van teorie en die rol van teorie, en het bevind dat daar drie verskillende standpunte bestaan oor die rol van teorie in kwalitatiewe navorsing. Hierdie beskouings is nie eksklusief nie, maar lig die verwarring uit wat bestaan in die literatuur (Anfara, 2008:par.3). Die standpunte is: dat teorie min verwantskap met kwalitatiewe navorsing het; dat teorie in kwalitatiewe navorsing verband hou met die metodologie wat die navorser kies en met die epistemologie wat die metodologie onderlê; en dat teorie in kwalitatiewe navorsing 'n sterk rol speel wat alle aspekte van die navorsingsproses beïnvloed. In my studie het teorie inderdaad al die aspekte van my navorsing beïnvloed. Die omvang van teorie wat my studie raak was met tye oorweldigend, en alhoewel my studie afgesper is binne sekere teoretiese areas, glo ek steeds dat meer aspekte van teorie op hierdie afgebakende ondersoek impakteer. Die “*grand theories*”⁴ wat relevant is vir my navorsing is psigoanalise en -dinamika, asook Vygotsky se leerteorie (waarop dinamiese assessering geskoei is). Die middelvlak teorie wat impakteer op my studie is die ekosistemiese benadering soos veral vervat in die bio-ekologiese model van Bronfenbrenner (Alant & Harty, 2005:80-82; Bouwer, 2005:50-51; Swart & Pettipher, 2005:13-15), en *verduidelikende* teorie wat my studie rigtend toelig met betrekking tot bepaalde konsepte soos kultuur, kruiskulturele sielkundige assessering, en adolessensie. Uit die groot volume teorie wat bestaan oor kultuur, kultuuridentiteit en adolessensie, is daar aspekte wat ek nie aanraak in my studie nie.

Anfara (2008:par.5-6) verduidelik verder dat sommige navorsers, wat teorie se verwantskap met metodologie uitwys (die tweede siening dus), *paradigma* gelykstel met *teorie*. Sommige navorsers stel dat gevallestudies, in teenstelling met ander kwalitatiewe navorsingsontwerpe, vereis dat die teoretiese perspektief reeds ten aanvang van die studie identifiseer moet word omdat die navorsingsvrae, -analise en interpretasies van die bevindings daardeur gerig word (Anfara, 2008:par.6). Ander skrywers oor kwalitatiewe metodes stel dat navorsers paradigmatische aannames (ontologiese, epistemologiese, aksiologiese, retoriese en metodologiese aannames) in hul studies inbring, en ideologiese perspektiewe (postmodernisme, kritiese teorie en feminisme) addisioneel mag insluit wat hul studies dan ook sal rig (Anfara, 2008:par.7). Skrywers verskil van mening of 'n teoretiese lens in gevallestudies 'n rol mag/nie mag speel nie, geskoei op die aard van die studie en die disposisie van die navorser (Anfara, 2008:par.7).

⁴ 'n *Grand theory* word beskou as 'n wye, oorkoepelende raamwerk vir die strukturering van idees, terwyl 'n middelvlakteorie meer eng gedefinieerde verskynsels aanspreek.

Henning (2008:5-24) lig ook die belangrikheid van teorie uit in 'n artikel waarin sy haar perspektief gee oor die ervaarde probleme toe sy as groepsleier 'n gedeelde teoretiese raamwerk moes fasiliteer tydens 'n navorsingsprojek. Sy bely haar eie voorkeur vir die gebruik van veldwerk as instrument om kennis te genereer, maar betoog ook dat teorie 'n belangrike rol speel in alle aspekte van navorsing. Henning verduidelik, deur gebruik te maak van Vygotsky se leerteorie, hoe 'n teorie as 'n meta-lens en veelvuldige lense kan dien om toeligting oor navorsing te verskaf en ook tekorte uit te wys. Sy betoog verder dat navorsing duidelik geposisioneer moet word vanuit teoretiese kennis en veral vanuit die oorspronklike teoretiese werke wat binne historiese perspektief beskou moet word (Henning, 2008:18-21).

Navorsers wat van mening is dat die rol van verwante teorie in hul kwalitatiewe studie meer invloedryk is, en byna alle aspekte van hul studie raak, beskou hul teoretiese raamwerk as die struktuur, stellasië of raamwerk vir hul studie (Anfara, 2008:par.8-9). Ek vereenselwig my hiermee, hoewel ek nie van meet af bewus was dat teorie my studie in so 'n groot mate sou raak nie. My beskouing van teoretiese raamwerk sluit metodologiese benaderings soos sisteem-analise en narratiewe analise uit. Die teoretiese raamwerk van 'n studie werk mee dat sekere aspekte van die saak wat ondersoek word, "gesien" word en dat ander aspekte nie uitgelig raak nie, wat meebring dat geen teorie of teoretiese raamwerk 'n volledige verduideliking bied vir wat bestudeer word nie (Anfara, 2008:par.15).

Henstrand (2006:8) verduidelik dat die teoretiese agtergrond tot 'n studie elke fase van die werk rig en dat verskillende teoretiese raamwerke verskillende grade van invloed op jou studie het. In my studie is die lading wat die onderskeie teorieë het, ook verskillend. 'n Teoretiese raamwerk kan betekenis en begrip met betrekking tot die navorsingsarea(s) teweeg bring of verdoesel; kan die navorsing binne akademiese gesprekvoering plaas waar bekende, aanvaarbare, verstaanbare taal dan gebesig word; en kan navorsing se sterkpunte en swakpunte uitwys (Mertz & Anfara, 2006:192). Die teoretiese raamwerk verduidelik wat die onderliggende konseptuele sisteme (Reber *et al.*, 2009:529) is, wat my data-insameling sowel as die analise van my data in die breë rig.

Flick (2006:58) se voorstel dat verskeie vorms van literatuur gebruik moet word in 'n kwalitatiewe ondersoek, het in my studie neerslag gevind. Teorieë wat betrekking het op die onderwerp(e) van die studie is nagespeur, empiriese literatuur oor navorsing in die studieveld en verwante velde is bestudeer, metodologiese literatuur wat handel oor die vertroubare uitvoer van navorsing is deurgewerk, sowel as literatuurkontrole van beperkte omvang om my bevindings te kontekstualiseer, te vergelyk en te veralgemeen. Insigte en inligting vanuit bestaande literatuur is gebruik om te bepaal wat reeds bekend is oor die tema van my studie en oor die betrokke areas waarvoor my studie handel. Ek het ook probeer

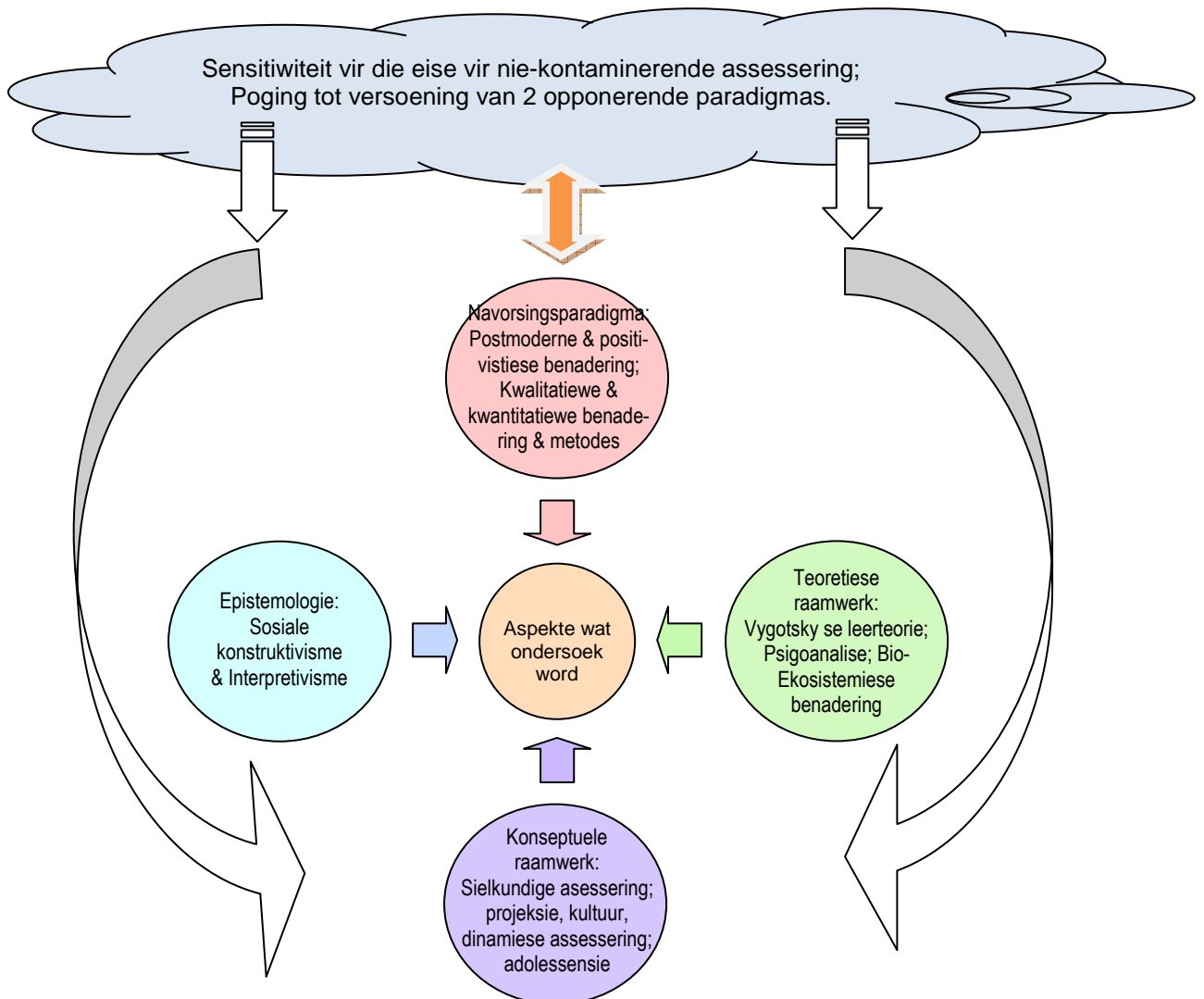
bepaal watter konsepte en teorieë bespreek en gebruik word in die areas van my ondersoek, en het gekyk na die teoretiese en metodologiese debatte en kontroversiële areas (Flick, 2006:59). Ek het gepoog om uit te vind watter oop vrae bestaan, en of daar areas is wat steeds nie ondersoek is nie. Die literatuur was sover nie net baie behulpsaam in my soeke na meer kennis nie, maar het ook my denke en aksies gerig en my tot nuwe insigte gebring selfs voordat ek die data begin insamel het. Het my eie paradigmatiese perspektiewe my literatuur ondersoek gerig en beïnvloed, of het my literatuur ondersoek my wêreldbeskouing verbreed en verander? Heel moontlik het beide gebeur.

Jansen (2001:1) stel dat beide die teoretiese en konseptuele raamwerke vir die navorser 'n verduidelikende fasiliteit skep waarmee sin uit die navorsingsdata gemaak word. Hy betoog dat *beide* die teoretiese en konseptuele raamwerke navorsing laat beweeg verby die vlak van *wat* gebeur, na *hoekom* dit gebeur (eie kursivering) (Jansen, 2001:2). Waar sommige skrywers die terme omruilbaar gebruik, beskou ander die konseptuele raamwerk as 'n laer vlak van konseptuele organisasie waar bepaalde konsepte saamgevoeg word, in terme waarvan 'n spesifieke gebeurlikheid verduidelik kan word (Jansen, 2001:1). 'n Teoretiese raamwerk stel dan die hoër vlak van konseptuele organisasie voor, waar 'n volwaardige "teorie" ingespan word om 'n spesifieke stel gebeure te verduidelik, aldus Jansen (2001:1). Hy beveel aan dat die navorser self besluit watter term(e) gebruik gaan word en helderheid moet hê oor hoe hy/sy dit gebruik, sonder om te veel te obsessee oor die definisies. In hierdie studie tref ek 'n duidelike onderskeid tussen die twee om sodoende verdere verheldering mee te bring.

3.3.2 KONSEPTUELE RAAMWERK

Jansen (2001:2) beveel aan dat daar gewaak moet word teen eklektisisme deur vanuit te veel teorieë te wil vertrek. Ek gebruik 'n teoretiese raamwerk om die teorieë wat my studie omraam, te beskryf maar moet noodwendig konsepte bytrek wat nie ingesluit is in my teoretiese raamwerk nie, maar wel vervat is in my literatuurondersoek, as deel van my konseptuele basis en raamwerk wat ook mag verklaar *hoekom* my navorsingsdata "gebeur". My konseptuele raamwerk is wel eklekties. Ek as navorser is ingebed in my konseptuele raamwerk (wat bestaan uit konsepte met betrekking tot assessering, kultuur, die dinamiese assesseringsmodel, adolessensie, projeksie-assessering), wat ek diagrammaties in Figuur 3.2 as deel van my beïnvloedende paradigmas en raamwerke voorstel.

FIGUUR 3.2: My navorsingsparadigma, epistemologie, teoretiese raamwerk en konseptuele raamwerk (uitgebrei en aangepas vanuit Figuur 1.5)

Kode:Die kant pypunte dui die alomteenwoordige persoonlike wêreldbeskouing aan van die navorser, wat by my 'n sensitiwiteit vir nie-kontaminerende assesserings en my poging tot versoening van twee opponerende navorsingsparadigmas insluit. Wedersydse beïnvloeding vind plaas tussen die eie wêreldbeskouing en die navorsingsparadigma. Die bio-ekosistemiese benadering vorm deel van my eie perspektiewe maar kan ook as aparte benadering geplaas word wat 'n lens verskaf waardeur die aspekte wat ondersoek word, bekyk word. Die oranje pypunt dui die interaktiewe invloed aan van my aanvanklike intensie, wat ook 'n deel vorm van my persoonlike wêreldbeskouing, die navorsingsparadigmas, epistemologie, teoretiese- en konseptuele raamwerke.

Vrae wat tot die kompleksiteit van my keuses bygedra het, was of die bio-ekosistemiese benadering en inheemse kennis nie moontlik by sosiale konstruktivisme inbegrepe is nie, en of dit steeds as aparte benaderings, soos diagrammaties voorgestel, moes bly? 'n Verdere vraagstuk was of my eie wêreldbeskouing en paradigmatische perspektief apart gestel moes word omdat dit juis in hierdie navorsing só ter sake was, en of dit, soos by sommige studies, nie bloot 'n rol gespeel het by die navorsingsparadigma wat metafories beskou die navorser se bril is waardeur die studie beskou word nie? Ek het besluit om my wêreldbeskouing wel te

onderskei van die navorsingsparadigma vir hierdie studie, omdat die navorsing handel oor die impak van kultuur in mono- en kruiskulturele assesseringsituasies waarvan ek deel vorm. Sosiale konstruktivisme vorm ook 'n deel van my wêreldbeskouing, juis omdat kennis en teorie my deurentyd beïnvloed in my eie betekenis toeskrywing van situasies en gedrag. Ek het egter besluit om nie ten diepste in te gaan op my wêreldbeskouing nie maar dit slegs te erken as onderskeibare deel van my navorsingsparadigma.

Erkenning word in beide die eie lewensbeskouing en paradigma verleen aan die kompleksiteit van die wedersydse beïnvloeding van konteks en situasie en die persone betrokke. Te wete kom, kennis, waardes en perspektiewe is altyd onder konstruksie en nooit volledig weetbaar nie (Anderson, 2007:2-3 in Mintz *et al.*, 2009:654-655).

3.4 NAVORSINGSONTWERP EN STRATEGIEË

3.4.1 NAVORSINGSONTWERP

Die navorsingsontwerp behels inligting oor hoe die studie beplan word, wat met deelnemers gebeur, asook watter spesifieke data-insamelingsmetodes gebruik word (McMillan & Schumacher, 2001:31). Die seleksie van navorsingsmetodes kan nie losgemaak word van 'n navorser se teoretiese vraagstukke of epistemologie nie (Hesse-Biber & Leavy, 2005:4). Die navorsingsontwerp vir hierdie studie is 'n meervoudige gevallestudie. Gevallestudie-navorsing het ten doel om ryk, in-diepte insig te bring met betrekking tot die individu of groep (Shen, 2009:23; Fouché & Delport in De Vos, 2003:275; Sturman, 1999:103). Gedetailleerde inligting word sodoende gelewer terwyl die uniekheid van elke individu steeds erken word (Shen, 2009:23; Cohen *et al.*, 2004:79; Searle, 1999:34). Waar die enkelgevallestudie beperkend is met betrekking tot vergelykbaarheid (Shen, 2009:22; Wallace, 1998:161; McDonough & McDonough, 1997:203), is die voordeel van die meervoudige gevallestudie-ontwerp dat dit my as navorser moontlik in staat kan stel om nuwe teorie langs induktiewe weg te genereer, wat verfyn kan word op grond van die vergelykende analise van die verskillende gevalle (Willig, 2001:74) maar steeds met die wete dat alle ander gevalle verdere uniekhede sal oplewer. As analise van die eerste geval plaasgevind het, kan ek moontlik teoretiese formulerings ontwikkel om tentatiewe nuwe teorie daar te stel. Tentatiewe hipoteses kan dan verken word in die daaropvolgende gevalle, ofskoon daar nooit op veralgemeenbaarheid aanspraak gemaak kan word nie (Shen, 2009:22;23; Adelman, Jenkins & Kemmis, 1976:140).

Cohen *et al.* (2004:79), sowel as Merriam (1991:23) meen dat gevallestudie-navorsing in die opvoedkunde poog om spesifieke sake en probleme in praktyk na te speur. Redes waarom

ek spesifiek gevallestudies gekies het, sluit van die algemene eienskappe van 'n gevallestudie in, soos afgelei vanuit literatuur (Shen, 2009:22-24;26; Mouton, 2003:149-150; Lancy, 1993:142-143; Merriam, 1991:10), onder andere die feit dat gevallestudies “hoe-” en “waarom-” vrae aanspreek (Yin, 1994:1) en dat gevallestudies nie altyd getrou hoef te wees aan die kwalitatiewe paradigma nie. 'n Realistiese bo 'n suiwer fenomenologiese houding word gehandhaaf (Swart, 1994:167; Nisbet & Watt in Shen, 2009:26).

Voordele of sterkpunte van gevallestudies wat uitgelig word deur verskeie navorsers (Shen, 2009:26-27; Mouton, 2003:150), sluit in die hoë mate van konstruk-geldigheid en in-diepte insigte wat teweeg gebring word asook die rapport wat met deelnemers bewerkstellig word tydens die navorsing. Beperkinge van die metode sluit egter die gebrekkige veralgemeenbaarheid van resultate in; die niestandaardisasie van “metings” en die tydrowende data-insameling en -analise (Mouton, 2003:150; Nisbet & Watt, 1984:80-85). Veralgemeenbaarheid mag volgens sommige navorsers tog moontlik wees indien genoegsame ooreenkomste tussen gevalle voorkom (Merriam, 1998:27-40), ofskoon die meeste slegs bereid is om aanspraak te maak op toepasbaarheid, en dan slegs in vergelykbare kontekste. As gevolg van die tipe navorsing wat onderneem gaan word met die TAT as psigometriese instrument, sal daar egter wel tydens die assesseringsfase sowel as die projeksie-analises aan standaardiseringsvereistes voldoen word. Ek gaan naamlik poog om sterk dissipline te handhaaf deurdar ek nie leidende vrae gaan stel nie en slegs sal poog om met 'n gestruktureerde vorm van aanmoediging wat geëksplisiteer sal word, ryk projeksies te ontlok.

3.4.2 DATA-INSAMELING EN -ANALISE

3.4.2.1 Plek van navorsing

My Opvoedkundige-Sielkundige praktyk het gedien as die plek waar die navorsing gedoen is. Ouers wat op eie inisiatief geskakel het om afsprake te maak rakende emosionele hindernisse wat ervaar word deur hul adolessente en wat aan die seleksiekriteria voldoen, is persoonlik genader rakende die moontlikheid van deelname aan die projek.

3.4.2.2 Deelnemers

Doelmatige steekproeftrekking waar seleksie doelgerig 'n sekere populasie insluit wat voldoen aan die kriteria wat voorgehou word in die navorsingsvraag (Cohen *et al.*, 2004:102-104), is uitgevoer deur 'n steekproef van tien deelnemers te betrek.

Omdat ek gesukkel het om inkoop te verkry van ouers met Portugees as huistaal wat dogters wou laat assessee, het ek my aanvanklike beplanning om Portugees as huistaal as insluitingskriterium te laat dien, verander na Duits as huistaal.

Weens praktiese redes is deelnemers gewerf vanuit spontane aanmeldings vir sielkundige intervensie (assessering) by my praktyk. Ouderdom (dertien tot negentien jaar), huistaal en geslag (’n seun en ’n dogter uit elke taalgroep) het inisieel as die primêre seleksiekriteria gedien. Adollesente van drie van die elf amptelike tale in Suid-Afrika is betrek (Afrikaans, Engels en Ndebele), asook permanente Suid-Afrikaanse burgers met ’n Westerse huistaal anders as Afrikaans of Engels, naamlik Duits, en adollesente met ’n Oosterse huistaalinvloed. Trauma-aanmeldings is uitgesluit om sodoende die moontlikheid van ’n trauma-gekoppelde raskonnotasie aan plate te beperk. ’n Seun en dogter vanuit elk van vyf groeperings is betrek. Die eerste tien adollesente wat aan die insluitingskriteria voldoen het en waar die ouers sowel as die adollesente kliënte ingestem het tot deelname, is by die studie betrek. Waar ander taal-invloede (soos een ouer wat ’n ander huistaal in hul ouerhuis gehad het en oumas of oupas wat ’n ander huistaal het) en verdere kultuurfaktore (verskillende godsdieninvloede waar grootouers of nabye betrokke familie ’n ander godsdien beoefen wat die deelnemer ook mag beïnvloed) voorgekom het, is dit vooraf aangeteken, maar dit het nie die seleksie beïnvloed nie.

Ek het daarna gestreef dat die deelnemende kliënte hul rol sou sien as vennote in die navorsing (Zimmerman, 2006:67). Ek het my begrip van die navorsingsproses met die ouers en adollesente wat deelgeneem het gedeel en onderneem dat hulle verdere geleentheid sou hê om alternatiewe te opper indien my analise van die data nie hulle stemme reflekteer nie. Ek het gepoog om aan Henning *et al.* (2004:68) se voorstel te voldoen deur aan die deelnemers oor te dra dat my visie van die finale bevindings dié van ’n gemeenskaplike inset van al die rolspelers is, om sodoende die akkurate weergawe van elkeen se stem te verseker. Ek sien die rol van die deelnemers dus as medewerkers tot ’n eindproduk eerder as eenmalige verskaffers van inligting.

Aanvanklik is beplan om huistaal as die sterkste seleksiekriterium met betrekking tot kultuuridentiteit te laat dien, saam met die ouderdomsgroep en geslag. Huistaal het egter geblyk ’n byna onuitvoerbare kriterium te wees in praktyk. Adollesente wat aangemeld is, het geblyk aan veelvuldige taalinvloede blootgestel te wees, soos Afrikaanse tieners wat in Engelse skole was, ouers wat aan verskillende taalgroepe behoort het, grootouers wat ’n ander taal met die tieners gepraat het, ensovoorts. Sodanige invloede is noteer, met die voorneme om dit in die data-analise en -interpretasie in berekening te bring.

3.4.2.3 Instrumente

Sewe projeksieplate, naamlik Plaat 1,2,3,5,14 en 16 uit die TAT, en Plaat 6 uit die Roberts 2, is in die navorsing gebruik. Hoekom het ek die TAT gebruik? Die TAT is een van die mees gebruikte, nagevorsde, en onderrigte sielkundige toetse (Dana, 2005:3;91; Cramer, 2004:6; Aronow *et al.*, 2001:2-3; Lundy, 1988:309) en word dikwels gebruik in kruiskulturele navorsing (Dana, 2005:73;84; Retief in Aronow *et al.*, 2001:2). Die TAT het 'n lang en goed beredeneerde geskiedenis (vanaf 1943) nie net in sielkundige navorsing nie, maar ook in kliniese assessering (Jenkins, 2008:3).

Murray (1943/1971) het die beskrywings en die nommers van die projeksieplate geskep. Projeksieplate waaraan 'n M gekoppel is, is ontwerp vir gebruik by manlike persone ouer as 14 jaar en dié met 'n F vir vroulike persone ouer as 14 jaar. TAT-projeksieplate met 'n B gemerk is vir jonger seuns en dié met 'n G, vir jonger dogters (Morgan, 1999:67). Die Roberts-2-projeksieplaat, projeksieplaat nommer 6 M, is ook vir seuns. Die moontlike stimuluswaarde van die plate is in ag geneem by die keuse, sowel as die intensie om ewe veel projeksieplate te gebruik waarmee manlike en vroulike adolessente deelnemers sou kon identifiseer. Alhoewel slegs twee plate gebruik is met die M kwalifisering (3BM en Roberts-2-projeksieplaat 6), is die ander projeksieplate gekies om die moontlikheid te skep vir seuns en dogters om gelykkansig met die figure te kan identifiseer ten opsigte van geslag.

Tabel 3.1 bied 'n uiteensetting van die projeksieplate wat in my studie gebruik is.

TABEL 3.1: Projeksieplate wat toegepas is tydens die studie

Projeksieplate toegepas	Oorspronklike beskrywing	Redes vir die keuse
TAT-Plaat 1 (Vloerplaat met manlike persoon)	<i>A young boy is contemplating a violin which rests on a table in front of him</i> (Murray, 1943:21).	Bellak & Abrams (in Aronow <i>et al.</i> , 2001:34) stel dat TAT 1 die mees bruikbare projeksieplaat in die TAT is. Temas wat ontlok word, is: prestasie, faalangts, konflik tussen eise van ouers & die begeertes van die kind in die prent, aspirasies, druk van ouers, om te behoort, beroepskommer (Aronow <i>et al.</i> , 2001:34).
TAT-Plaat 2 (Gesinsplaat)	<i>Country scene: in the foreground is a young woman with books in her hand; in the background a man is working in the fields and an older woman is looking on</i> (Murray, 1943:21).	Bellak (1999:137) stel dat plaat 2 en 3 BM oorweeg kan word by kliënte wat nie gewoon is aan objektiewe (<i>sic</i>) introspeksie nie en glo dat hul probleme primêr organies is en veroorsaak word deur die omgewing. Indien ontkenning kommunikasie en insig inhibeer, mag die terug lees van hierdie stories die kliënt help om insig te kry in die werking van ontkenning. Temas wat ontlok word: Alliansies tussen lede van die gesin, finansiële druk, aspirasies, beroepskommer, druk van ouers (Aronow <i>et al.</i> , 2001:34).

Projek-sieplate toegepas	Oorspronklike beskrywing	Redes vir die keuse
TAT-Plaat 3BM (Persoon wat voor bank sit);	<i>On the floor against a couch is the huddled form of a boy with his head bowed on his right arm. Beside him on the floor is a revolver</i> (Murray, 1943:21; Morgan, 1999:68).	Murray het aanvanklik hierdie projeksieplaat gekies juis omdat mense wat aan hierdie projeksieplaat blootgestel is self die geslag toegeken het (Anderson, 1999:31). Temas wat ontlok word: Verhoudingsverlies, depressie, selfmoord, gedragsafwykings, dwelmmisbruik (Aronow <i>et al.</i> , 2001:35).
TAT-Plaat 5 (Vrou wat by kamer inloer)	<i>A middle-aged woman is standing on the threshold of a half-opened door looking into a room</i> (Murray, 1943:21; Morgan, 1999:70).	Temas wat ontlok word: Gevoelens oor die moeder-figuur, hoe die moeder verkeerde gedrag van die kind hanteer, nuuskierigheid, druk van ouers, kommer oor die ouers (Aronow <i>et al.</i> , 2001:36).
TAT-Plaat 14 (Manlike persoon voor venster);	<i>The silhouette of a man (or a woman)[is shown] against a bright window. The rest of the picture is totally black</i> (Morgan, 1999:77).	Mag help om depressie & selfmoordneigings uit te wys (Bellak, 1999:136). Hierdie projeksieplaat is sensitief vir temas van depressie, aspirasies, moontlike selfmoord neigings, beroepskommer (Aronow <i>et al.</i> , 2001:45).
Roberts-2: Plaat 6 (3 Seuns; 2 van eenderse kultuur, 1 van 'n ander kultuur)	<i>...three children or adolescents of the same gender are depicted in a situation in which two of the figures are from an ethnic group that differs from the third figure</i> (Roberts & Gruber, 2006:75).	Hierdie plaat is gekies omdat dit meer as een ras voorstel. Verskillende taalgemeenskappe mag dan moontlik impliseer word binne die tipiese Suid-Afrikaanse konteks. Temas wissel van positiewe interaksies met 'n nuwe persoon in die skool tot negatiewe interaksies waar aggressie en/of verwerping van die derde persoon voorkom (Roberts & Gruber, 2006:75).
TAT-Plaat 16 (Blanko plaat)	<i>Blank card</i> (Murray, 1943:23; Morgan, 1999:77).	Moet laaste toegepas word vir beste resultate (Aronow <i>et al.</i> , 2001:46). Sommige van die stories wat ontlok word, is baie betekenisvol; tipiese temas wat ontlok word: gunstige omgewing, aspirasies, oorlog, tevredenheid met lewensmaat /maat, aggressie vanaf omgewing (Aronow <i>et al.</i> , 2001:46). Graves (2008:27) stel dat kinders meer verantwoordelikheid neem vir hul stories tydens die toepassing van die blanco plaat.

Slegs sewe projeksieplate is toegepas om projeksie versadiging te vermy, maar wanneer ek as sielkundige-navorsers tydens die assessering van mening was dat ander projeksieplate gebruik behoort te word op grond van die kliënt se response tydens die assessering of op grond van die aard van die spesifieke aanmelding, is die kliënt se belang as fokus erken en is bykomende plate ingeskakel. Die ekstra plate het egter nie deel gevorm van die navorsing nie. Die sewe plate is roteer om die impak al dan nie van die moontlike appèlwaarde van die plate te minimaliseer ten gunste van waarneming van die invloed van die dinamiese invragingstegniek op projeksie-ontlocking.

Waar ek aanvanklik beplan het om die projeksieplate volgens die geslag op die projeksieplate te roteer, het ek tydens die beplanning vir die assesserings reeds besef dat die hoeveelheid moontlike rotasies beperk sou word. Met uitsondering van TAT-

projeksieplaat 16 en die Roberts-2-projeksieplaat 6, het ek toe die oorblywende vyf projeksieplate in totaliteit roteer. Omdat ek gepoog het om die aanbeveling te handhaaf dat TAT-projeksieplaat 16 verkieslik laaste gebruik moet word, het ek TAT-projeksieplaat 16 en Roberts-2-projeksieplaat 6 as die laaste twee projeksieplate gebruik, maar wel hierdie twee projeksieplate roteer.

3.4.2.4 Data-insameling

Drie loodsondersoeke is vooraf uitgevoer. Marshall en Rossman (2006:57) stel dat die voordele van loodsondersoeke veelvuldig is: dit help om jouself as navorser beter te verstaan, inisiële observasies versterk die begryping van die noodsaaklikheid om buigbaar te bly in die navorsing, die navorsingsinstrumente soos die skedules vir die gesprekke en die assessering word verfyn en etiese aspekte word verhelder.

Na die loodsondersoek is aanpassings gemaak ten opsigte van my as sielkundige-navorser se hantering van die projeksie-assessering *per se*, sowel as aanpassings aan die gesprekke na die projeksie-assessering. Inligting wat ingewin is tydens die gesprek oor die Murray-metode *versus* die dinamiese invragingstegniek, sowel as tydens die gesprek oor kultuur het inderdaad tot die aanpassing en verfyning van my vraagstelling, en my hantering van die projeksie-assessering gelei. Die riglyn wat aanvanklik gebruik is vir die gesprek oor kultuur, is *The Cultural Assessment Interview Protocol* (CAIP) (Grieger, 2008:151-155). Hierdie protokol is vervat in B Aanhangsel en die aangepaste formaat is vervat in A Aanhangsel. Die gesprek is hierna verder aangepas om meer gemaklikheid te bewerkstellig en die strakheid van die formaat te probeer versag. Buigzaamheid in die gesprekvoering met elke individuele deelnemer is ook nagestreef, sodat die aanvanklike rigiede gang meer gespreksmatig kon verloop.

Tien gevallestudies is gedoen. Die versameling van data tydens die assessering het op die volgende maniere geskied:

- **Agtergrondonderhoude in semigestruktureerde gespreksformaat**

Agtergrondonderhoude as integrale deel van die insameling van inligting en as deel van 'n standaard emosionele assessering om beleefde emosionele versperrings en die konteks daarvan te verken, is met die ouers gevoer. Ekosistemiese inligting as deel van moontlike kultuurimpakterende faktore, is onder andere nagespeur tydens hierdie verkennende gesprek.

▪ **Semigestruktureerde projeksie-assessering (7 projeksieplate)**

Na die loodsondersoek is aanpassings gemaak ten opsigte van die sielkundige-navorser se hantering van die projeksie-assessering *per se*, sowel as aanpassings aan die gesprekke na die projeksie-assessering.

Die opdrag met betrekking tot die projeksiemateriaal wat aan deelnemers gegee is, sowel as verduidelikings van my kommunikasie as sielkundige-navorser tydens die assessering was van 'n gestruktureerde aard (sien A Aanhangsel). Die verduidelikings is egter plooibaar aangewend in 'n poging om deelnemers op hul gemak te stel en te hou, om by die taal-en ontwikkelingsvlak van die deelnemer aan te pas, en om by die dinamiese assesseringsfilosofie van warm aanmoediging te hou. Die voorgeskrewe Murray-opdrag (Murray, 1943:5-6) is gegee, waarna twee TAT-projeksieplate toegepas is. Hierna het die dinamiese intervensie plaasgevind (opleidingsfase waar een TAT-projeksieplaat as opleidingsplaat "opgeoffer" is), waarna die hertoetsfase gevolg het waartydens die ander vier projeksieplate toegepas is. Die Murray-opdrag, toepassing van dinamiese intervensie sowel as 'n voorbeeld van die data transkripsie word vervat in A en C Aanhangsel.

Die toepassing van die projeksieplate en die gesprekke direk daarna het 'n prosedure van vyf fases behels wat in Figuur 3.3 uiteengesit is. Die data uit die vyf fases word regdeur die studie in bogenoemde kleure voorgestel om vergelykende begripsvorming te probeer fasiliteer. Fase 1 is deurlopend oranje; Fase 2 blou; Fase 3 groen; Fase 4 pers en Fase 5 bruin.

FIGUUR 3.3: Die prosedurele verloop van die toepassing van die projeksieplate en gesprekke daarna

FASE 1 Murray-opdrag	1.1 Oriëntering / Pre-Assesseringsfase 1.2 Opdraggewing (Murray) 1.3 1 ^e Plaat 1.4 2 ^e Plaat } *
FASE 2 Dinamiese Intervensie	2.1 Postplaat 2: Verduideliking van die navorser se gedrag 2.2 3 ^e Plaat: Toepassing van Dinamiese Intervensie 2.3 Postplaat 3: Bespreking of her-verduideliking, indien nodig)
FASE 3 Hertoets	4 ^e ; 5 ^e ; 6 ^e en 7 ^e Plaat
FASE 4	Analitiese invraging met betrekking tot Dinamiese Intervensie (Murray-metode vs dinamiese invragingstegniek)
FASE 5	Analitiese invraging om moontlike kultuurinvloede op die assesseringsituasie te verken

*Al die projeksieplate word op 'n rotasie wyse gebruik. TAT-projeksieplaat 16 en Roberts-2 se projeksieplaat 6, word egter eers in die 6de en 7de posisie in die rotasie in geplaas.

Semigestruktureerde vrae is tydens die analitiese invragingstap oor die kliënt se beleving van die Murray-metode *versus* die dinamiese invragingstegniek (Fase 4), sowel as tydens die kultuurgesprek (Fase 5) gevra word. Die onderskeie stappe wat gevolg is na die projeksie-assessering word vervolgens bespreek.

- **Semigestruktureerde gesprek oor die beleving van die Murray-metode *versus* die dinamiese invragingstegniek**

Om die adolessente kliënt se beleving van die twee onderskeie tegnieke (die Murray-metode *versus* die dinamiese invragingstegniek) wat tydens die projeksie-assessering toegepas is, te ondersoek, is 'n semigestruktureerde gesprek gevoer na die afhandeling van die projeksie-assessering (FASE 4). Hierdie gespreksformaat is uiteengesit in A Aanhangsel.

Willig (2008:24) stel dat die semigestruktureerde onderhoud die geleentheid skep vir die navorser om te hoor wat die deelnemerkliënt sê oor die aspek onder bespreking. Waar die vrae van die navorser as aanmoedigende snellers tot gespreksdeelname dien, is dit die navorsingsvrae wat die ware rigtinggewende faktor is (Willig, 2008:24). 'n Versigtig gekonstrueerde agenda vir die onderhoud rig die navorser om die oorspronklike navorsingsvraag nie slegs te kan beantwoord nie, maar ook om balans te handhaaf tussen die navorser se bestuur van die onderhoud en toelating vir die deelnemerkliënt om die onderwerp te herdefinieer en nuwe insigte mee te bring vir die navorser (Willig, 2008:24).

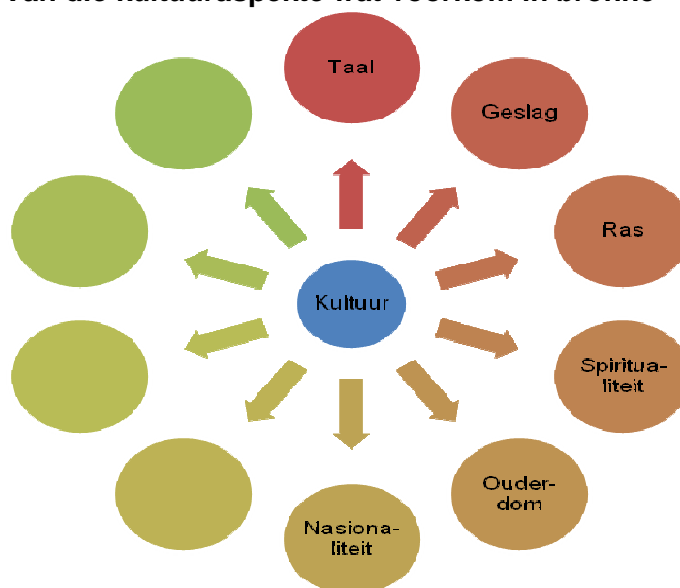
- **Die informele gesprek oor kultuur**

Waar aanvanklik beplan is om 'n semigestruktureerde onderhoud te voer oor kultuur, het die kontinue reflektoring na elke assessering die formaat van die daaropvolgende gesprek oor kultuur, beïnvloed. Die gevolg van hierdie reflektoring was dan dat 'n riglyn benadering tot die onderhoud (*interview guide approach*) ontwikkel het. Hierdie benadering word deur McMillan en Schumacher (2010:355) verduidelik as dat temas vir die gesprek vooraf selekteer word, maar dat die navorser tydens die onderhoud besluit op die volgorde en die bewoording van vrae. Beide die informele gesprek en die riglyn benadering word beskou as situasioneel en relatief gespreksgeoriënteerd (McMillan & Schumacher, 2010:355). Dit verskil van die semigestruktureerde onderhoud in dié sin dat in laasgenoemde dieselfde vrae in dieselfde volgorde gevra word (McMillan & Schumacher, 2010:355). Willig (2008:25) praat van 'n *agenda vir 'n semigestruktureerde onderhoud* wat bestaan uit 'n beperkte hoeveelheid oop vrae of *temas*, waarrondom die gesprekvoering plaasvind (Willig, 2008:25). Volgens haar bewerkstellig die toepassing van die riglyn-benadering meer openheid sodat die deelnemerkliënt se eie terminologie en konsepte wat van belang is vir die deelnemer, geïnkorporeer kan word tydens die onderhoud (Willig, 2008:25). Sy waarsku egter dat beide deelnemende gespreksgenote se intense betrokkenheid by die gesprek kan veroorsaak dat die gebruik van *temas* soms meebring dat navorsers meer direkte en minder-ooop vrae

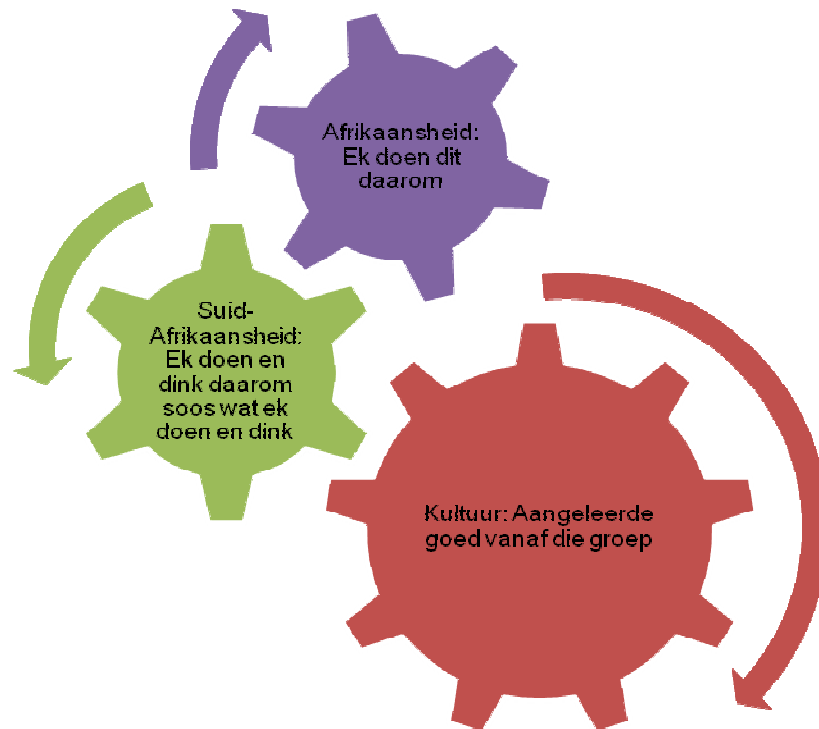
formuleer tydens die onderhoud (Willig, 2008:25). Nadat reflektoring dan plaasgevind het oor die verloop en inhoud van die onderhoud, kan beter formulering en alternatiewe variasies van vrae oorweeg word, voor die daaropvolgende onderhoude (Willig, 2008:25). Herformulering van kliëntedeelnemers se stellings deur die navorser, sowel as parafrasering van kliëntedeelnemers se gedagtes, word egter aangemoedig (Willig, 2008:25).

Die gesprek oor kultuur was geskoei op *The Cultural Assessment Interview Protocol (CAIP)* (Suzuki en Ponterotto, 2008:151-155). Die uitleg van die oorspronklike dokument is vervat in B Aanhangsel. Die aangepaste agenda vir gesprek het die volgende *temas* behels: 'n verkenning van wat die deelnemerkliënt se betekenis toeskrywing is aan *kultuur* ('n verkenning oor kultuuridentiteit dus); die verskaffing van ietwat meer inligting oor kultuur deur die moontlike vertoon van twee diagramme oor kultuur, naamlik die ysberg konsep (Lago, 2006:58) en moontlike kulturele hindernisse tydens kommunikasie (Lago, 2006:53), beide vervat in hoofstuk 2; die wys van 'n verdere twee diagramme oor kultuur, Figuur 3.4 en Figuur 3.5; en *temas* vanuit die CAIP, naamlik moontlike verskille tussen die deelnemer se kultuuridentiteit en dié van die gesin; moontlike akkulturasie; geslagsrol aspekte wat moontlik teenwoordig kon wees en of dit uniek aan die persoon, gesin of kultuurgroep soos deur die deelnemer uitgewys was; verwagtings of oortuigings wat gekoester was deur die sigself, die gesin of wyer kultuurgroepe betrokke by die deelnemer (dit sluit oortuigings, waardes en verwagtinge in oor aspekte soos akademie, kontak tussen geslagte (*dating*), hulpverlening binne gesin en gemeenskap, ensovoorts, in wat moontlik aanduidings kan gee oor onder andere *individualisme-kollektiwisme*); vlak van identiteitsontwikkeling; godsdienst/spirituele aspekte en sieninge oor die kenmerke en gedrag van die terapeut wat moontlike kultuurhindernisse mag wees (om sodoende verdere aspekte van kultuur wat moontlik die assessering kon beïnvloed, te verken).

FIGUUR 3.4: Van die kulturaspekte wat voorkom in bronne

FIGUUR 3.5: Kultuuraspekte wat 'n individuele deelnemer kon uitgewys het

Willig (2008:25) meen dat die ekspressie van onkunde 'n goeie manier is om gedetailleerde en omvattende omskrywings van deelnemerklïente te verkry. Ek het tydens die gesprekke oor kultuur onbewustelik hierdie roete gevolg omdat ek werklik nie geweet het watter kultuuraspekte 'n rol in elke deelnemer se lewe gespeel het nie.

▪ **Observasies**

Observasies is 'n manier waarop die navorser kan sien en hoor wat natuurlikerwys gebeur binne die navorsingsituasie (Willig, 2008:350). Reber *et al.* (2009:523) sien observasies as enige vorm van ondersoek van gebeure, gedrag en verskynsels deur die gebruik van observasie metodes soos audio- en video-opnames, kameras, stophorlosies en kontrolelyste (*check-lists*). Volgens Marshall en Rossman (2006:98), behels observasies die sistematiese notering en opname van gebeure, gedrag en artefakte in die sosiale opset wat gekies is vir die navorsing, en kan dit wissel van gestruktureerde lyste tot holistiese beskrywing.

Waar die belangrike rol van observasies inligting insluit oor lyftaal en affek tydens intervensies, is dit 'n metode wat byvoorbeeld ongemak en etiese dilemmas, sowel as die byhou van inligting oor vinnig opeenvolgende en komplekse gedrag behels (Marshall & Rossman, 2006:99). Ongestruktureerde waarnemings is tydens en na die projeksie-assesserings en gesprekke, asook waar nodig tydens en na die standaard emosionele assesserings gemaak en neergeskryf. Deelnemer-observasies en sistematiese veld-

observasies is ook met behulp van gekontroleerde opnames (bandopnames en video-opnames) ingesamel en tydens die data-analise gebruik om waarnemings te verifieer en verklarend by te werk. Gestruktureerde waarnemings is wel tydens die standaard emosionele assesserings gebruik, wat nie deel uitgemaak het van die afgebakende navorsing nie, maar wel toegepas is om aan aanmeldings-, etiese- en professionele eise te voldoen.

Ek het ook van deelnemende observasies gebruik gemaak waar ek in die assessering as sielkundige-navorsers opgetree het. Deelnemende observasie kan as beide 'n navorsingsbenadering en 'n data-insamelingsmetode gebruik word en word tot 'n mate beskou as 'n essensiële element van kwalitatiewe studies (Marshall & Rossman, 2006:100). Deelnemende waarneming behels eerstehandse betrokkenheid by die sosiale opset wat gekies is vir die studie omdat die navorsers dan die geleentheid het om die realiteit as't ware deur die oë van die deelnemer te ervaar. Glesne, in Marshall en Rossman (2006:100), stel dat persoonlike refleksies 'n geïntegreerde deel uitmaak van 'n studie waar deelnemende observasie gebruik word.

Tydens my studie het etiese dilemmas wel voorgekom waar deelnemers emosioneel geraak het tydens die toepassing van die projeksieplate, en my rol as sielkundige die emosionele welstand van my kliënt bo die navorsing gestel het. Die kliënte wat emosionele response getoon het, het egter besluit om voort te gaan met die assesserings ten spyte van my voorstel of ons die assessering eerder moes staak. 'n Verdere aanvulling is gemaak waar angstige en senuweeagtige been-bewegings onder die tafel nie sigbaar was op die video-opnames nie, wat ek dan as observasies aangedui het.

Met betrekking tot my deelnemende observasies het ek gebruik gemaak van my studieleier as eksterne kontroleerder sowel as klankbord en mentor. Alle data en gedagtes is met haar gedeel en deurgepraat om my eie posisionering, onsekerhede en etiese aspekte uit te klaar.

Ek tref 'n onderskeid tussen observasies en veldnotas, alhoewel die grense tussen hierdie twee metodes soms moeilik onderskeibaar raak. Marshall en Rossman (2006:98) meen egter dat geobserveerde, gedetailleerde, konkreet beskrywende aantekeninge bekend staan as veldnotas (Marshall & Rossman, 2006:98).

▪ **Veldnotas**

Willig (2008:351) praat van *mapping the field*, wat sy verduidelik as die noodsaaklike fase waar die navorsers toegang verkry tot die navorsingsituasie. Toestemming vir navorsingsdeelname kom nie met waarborge dat deelnemers natuurlik sal optree voor 'n

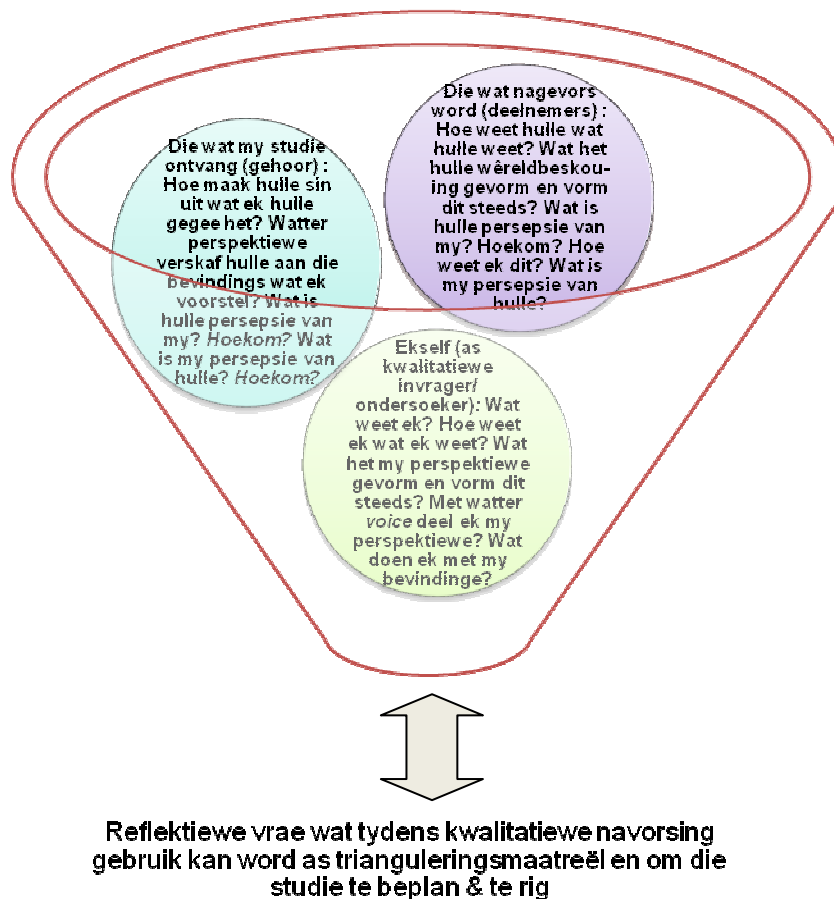
navorser wat veldnotas maak, of dat sodanige deelnemers hul persepsies, gedagtes en gevoelens met die navorser-observeerder sal deel nie (Willig, 2008:351). Die navorser se vaardigheid word gereflekteer in die mate waarin die deelnemers die navorser as nieveroordelend, geïnteresseerd en respekvol beleef, en die navorser vertroulikheid kan ontlok en handhaaf (McMillan & Schumacher, 2010:355; Willig, 2008:351). Vertroue moet dus regdeur die data-insamelingsproses deurlopend gebou word omdat die deelnemers te enige tyd inligting kan begin weerhou van die navorser (Willig, 2008:351). Volgens Willig (2008:351) behels *mapping the field* die verkryging van sosiale-, ruimtelike-, en temporale data oor al die individue in die fisiese navorsingsituasie om só 'n idee te verkry van die totale konteks. Sy beskryf die veldnotas oor sosiale data as notas oor die soorte en getal persone betrokke, die organisasie kultuur en die aktiwiteite waaraan die mense betrokke deelneem. Veldnotas oor spasie behels die fasiliteite, lokaliteit en spesiale dienste wat verskaf word. Temporale kartering is beskrywings van die ritme van die organisasie-lewe, die skedules en die ongeskrewe roetines. Ek beskou sodanige kartering as veldnotas oor alle aspekte wat agtergrond inligting bied rakende die agtergrond en funksionering van die deelnemers wat moontlike impakterende faktore op my navorsing kan wees. Die bio-ekosistemiese model dien dan as raam (vergeelyk hoofstuk 2). Taylor en Bogdan (1998:35) stel dat gedetailleerde veldnotas tydens die navorsingsproses gemaak moet word, selfs tydens die identifisering van 'n potensiële plek waar die navorsing beoog word. Die skrywers voer aan dat hierdie veldnotas later mag lig werp op hoe deelnemers die navorser self waarneem. Vir my studie het veldnotas begin vanaf die identifisering van die moontlike kliënt, vanaf die inisiële telefoniese kontak vanaf die ouers. Notas is gemaak na alle een-tot-een interaksies met moontlike rolspelers asook na telefoniese kontak. Aanmerkings van rolspelers wat moontlik 'n bydraende rol kon speel wanneer response tydens die assessering self geanaliseer en interpreteer word, is op aanbeveling van Taylor en Bogdan (1998:35-36) aangeteken. Marshall en Rossman (2006:99) stel dat die persoon wat observeer dikwels 'n vrugbare bron van analitiese insigte en wenke verskaf wat die data insameling fokus, sowel as om vrae te verskaf vir opvolg onderhoude en gesprekke. Deelnemende waarneming het plaasgevind waar ek veldnotas gemaak het van my eie waarnemings. My potensiële invloed op verhoudings en situasies is tydens data-insameling en verwerking in ag geneem.

▪ **Gebruik van 'n reflektiewe joernaal**

Refleksie word deur McMillan en Schumacher (2010:332) beskryf as 'n breë konsep wat nougesette oorweging behels van die navorser se persoonlike en teoretiese oortuigings en hoe dit inspeel op die seleksie van 'n kwalitatiewe benadering, die navorsingsprobleem, die generering van spesifieke data, die verhouding met deelnemers, en die ontwikkeling van spesifieke interpretasies. Reber *et al.* (2009:664) stel dat reflektering sinoniem is met introspeksie. Volgens Die Tweetalige Woordeboek (1984:1137) is refleksie sinoniem met

nadink, oordink, oorweeg of bepeins. Swart (1994:43) postuleer dat refleksie 'n handeling van doelbewuste besinning oor iets behels. Reflektering behels ook ongemak in die sin dat navorsers predisposisies probeer minimaliseer deur selfbevraagtekening. Patton (in McMillan & Schumacher, 2010:333), beveel die gebruik aan van sodanige bevraagtekening deur verskeie lense wat die navorsers dan gebruik om die self, die gehoor en die deelnemers te beskou, wat in Figuur 3.6 voorgestel word. Die tregter vorm reflektiewe lense: kultuur, ouderdom, geslag, klas, sosiale status, opleiding, familie, politieke praktyk, taal, waardes (*en ander groeperingsinvloede en uniekheidsinvloede*).

FIGUUR 3.6: Reflektiewe vrae wat oorweeg kan word by getrianguleerde invraging (aangepas vanuit Patton, 2002:66)

Sleutel: My pypunt onder die tregter wys na weerskante om wisselwerking tussen die refleksies en moontlike nuwe vrae wat as gevolg van die refleksies mag ontstaan, aan te dui. Die tregter *per se* is die lens waardeur my refleksies beskou word.

'n Joernaal is 'n persoonlike werkboek wat eerlik en spontaan bygehou word met tydige notering van geselekteerde, gedateerde ervarings, gevoelens, gedagtes en gedrag (Swart, 1994:137-138). Kulturele sensitiwiteit, sowel as refleksie oor my eie kulturele posisionering,

het ook hierin erkenning geniet. Marshall en Rossman (2006:58-59) beveel aan dat reflektering as 'n sleutelaspek gebruik moet word tydens die finale rapportering oor navorsing. Sodanige refleksie sluit die volgende in: reflektering oor jou eie identiteit, jou *voice* en perspektiewe, en jou aannames en sensitiwiteite (Marshall & Rossman, 2006:58). McMillan en Schumacher (2010:334) beskou die refleksie joernaal as 'n joernaal wat kontinue rekord hou van besluite wat gemaak is tydens die ontwikkelende ontwerp en rasionaal, bepaling van die vertroubaarheid van elke stel data, sowel as eie idees en persoonlike reaksies tydens veldwerk. Hierdie refleksies het deurlopend plaasgevind en is versprei oor notas aan myself, in hoofstukke as notas geplaas, in my navorsingsrooster en beplanningstabel en in gesprekke met my supervisor.

▪ **Oudiovisuele opnames**

Bandopnames sowel as video-opnames is gebruik vir doeleindes van transkripsie en om te help met observasies. Marshall en Rossman (2006:110) beskryf video-opnames as sekondêre data-insamelingsmetodes. Ek vereenselwig my met die voorgenoemde skrywers se stelling dat vele uitdagings ten opsigte van transkripsies van data voorkom omdat transkribering van inligting nie bloot 'n tegniese taak is nie, maar oordeel en interpretasie vereis (Marshall & Rossman, 2006:110). Marshall en Rossman (2006:110) verduidelik voorts dat ons nie in paragrawe praat nie en ook nie punktuasie aandui terwyl ons praat nie; visuele duidinge wat meegewerk het om die woorde van deelnemerkliënte te interpreteer tydens onderhoude of gesprekke is ook nie noodwendig sigbaar op die opnames nie, en mag verlore raak. Verder mag die transkribeerder nie meer toegang hê tot belangrike paralinguistiese duidings wat lig werp op betekenis toevoeging nie (Marshall & Rossman, 2006:110).

Sodra data dus getranskribeer is, is dit nie meer rou data nie, maar geprosesseerde data (Wengraf, 2001:7). Silverman (1994:119) verwys na Heritage (1984) se siening dat klank en visuele opnames noodsaaklik is vir gebruik as korrektiewe maatreëls vir die beperkinge van intuïsie en herroeping. Ek skaar my by hierdie opinie, want sonder die rugsteuning van klank- en video-opnames, sou my navorsing se vertroubaarheid aanmerklik verlaag het.

▪ **Volledige emosionele assesserings**

Die adolessente kliënte wat aan die navorsing deelgeneem het, het gekom van aanmeldings vir emosionele terapeutiese ingrepe in my privaat praktyk. Standaard emosionele assesserings is dus uitgevoer om aan die aanmelding vereistes, sowel as aan etiese vereistes en aan gestelde eise van assessering (vergelyk hoofstuk 2) te voldoen. Die navorsing is egter beperk tot die projeksie-assessering wat as deel van die toegepaste standaard emosionele assessering uitgevoer is, hoewel die inligting wat verkry is vanuit die

perspektiewe konseptualiseer kan word (Lee, 2006:179-182). Die demografiese perspektief op kultuur behels dat geslag, ouderdom en woonplek 'n rol sal speel in die konseptualisering van kultuur. Wanneer kultuur beskou word vanuit 'n status-perspektief, sal sosio-ekonomiese status en opvoedkundige vlak of beleving van versperrings 'n rol speel. Kultuur kan verder vanuit 'n affiliasie-perspektief beskou word, wat die individu se formele en informele affiliasies sal insluit. Kultuur kan ook konseptualiseer word vanuit 'n etnografiese perspektief, wat ras/etnisiteit, nasionaliteit, seksuele oriëntasie, taal en religie sal omsluit (Lee, 2006:180). Lee (2006:180) wys voorts daarop dat alle individue ten alle tye binne alle dimensies van kultuur bestaan. Op enige gegewe tydstop maak individue sin van hul lewe en skryf hulle betekenis toe aan gebeure vanuit hierdie onderskeie kulturele dimensies, en daarom is dit noodsaaklik dat begryp moet word dat mense 'n identiteit ontwikkel vanuit verskeie kulturele perspektiewe (Lee, 2006:180).

In Suid-Afrika is daar 'n wye verskeidenheid kliënte wat kultuurverskillend ten opsigte van die westerse kulture is, maar meerderheidsgroepe verteenwoordig. Dit is veral hierdie feit wat die interpretasie van modelle soos dié van Sue en Sue (1999; 2003) moeilik toepaslik en interpreteerbaar maak in die Suid-Afrikaanse konteks. Vir my spreek die individu die hardste wat betref hul eie siening van watter kultuur as die dominante en/of ondergeskikte beskou word. Kultuurdominansie, vanuit die individu se perspektief, hang moontlik nie saam met getalle-oorwig nie. Uiteraard sal dit moontlik ook afhang van waar hierdie individue in hul eie kulturele identiteitsontwikkelingsproses is.

Maar hoe vind ek uit presies waar 'n individu is in hierdie identiteitsontwikkelingsproses, en watter verskil mag dit maak in projeksie-assessering? Wat is die implikasies van kulturele identiteitsontwikkeling vir assessering in mono- en kruiskulturele situasies? En sou enige van hierdie perspektiewe lig werp op interpretasie van die spesifieke kliënt se projeksies?

2.6.3 IMPLIKASIES VAN KULTURELE IDENTITEITSONTWIKKELING VIR ASSESSERING MET ADOLESSENTE

Die Eurosentriese aard van sielkundige intervensies kan onder andere bydra tot sydigheid, foutiewe diagnoses, ontoepaslike intervensies en kulturele wanpraktyk in sielkundige handeling met kultuurverskillende kliënte (Grieger, 2008:134). Wanneer die sielkundige reeds vroeg in die sielkundige-kliënt-verhouding vrae opper met betrekking tot kultuur, sein dit aan kliënte dat die sielkundige dit erns maak met kulturele aspekte van hul persoonlike identiteit (Grieger, 2008:144). Verlaas waar betekenisvolle verskille ooglopend tussen die sielkundige en die kliënt voorkom, mag die direkte adressering van kultuuraspekte rapport bou en die verder terapeutiese alliansie fasiliteer (Grieger, 2008:144).

standaard emosionele assessering wel gebruik is om 'n holistiese beeld van die adolessente kliënt te kry en as 'n trianguleringsmaatrêel benut is om emosionele bevindings vanuit die projeksie-data te verifieer.

▪ **Opvolggesprek(ke) indien nodig**

Indien uitklaring nodig was oor van die data wat ingewin is tydens my navorsing, het ek gebruik gemaak van 'n opvolggesprek om verheldering en/of verifikasie van inligting te verkry.

3.4.2.5 Data-analise en -interpretasie

Elke individuele projeksie-assessering sowel as die gesprekke direk na hierdie assessering is verbatim transkribeer en met video-opnames gekorreleer vir doeleindes van data-analise en -interpretasie. Vanuit strukturele perspektief is temas en kategorieë binne data identifiseer, maar in-diepte analyse en interpretasies is uiteraard ook van die personale betekenis van alle projeksie-materiaal gedoen. Data is dus op 'n verskeidenheid maniere en vlakke analiseer en interpreteer, waarna bevindings met die teoretiese raamwerk gekontroleer is.

Data-analise en -interpretasie het in drie fases plaasvind, een bron (projeksieplaat) op 'n slag. Tydens die **eerste fase** is 'n volledige outentiek sielkundige analise van elke deelnemer se projeksiebetekenisse uitgevoer. Analise deur middel van die **TAT Blank** het die **afbreek van die tema in beskrywende, interpretatiewe, diagnostiese, simboliese en uitgebreide vlakke behels** (Bellak & Abrams, 1997:90;95), terwyl die **Bellak TAT Analysis Blank** bestaan uit 'n ses bladsye voubiljet waarop analises onder andere gemaak is van die held-karakter, hoe die wêreld waargeneem word, wat die basiese behoeftes en dryfvere van hierdie karakter is, die aard van die vrese, verdedigingsmeganismes, funksionering van die superego en integrasie van die ego (Bellak & Abrams, 1997:93-94). **Haworth se vorm** vir die identifisering van verdedigingsmeganismes by die *Children's Apperception Test* (CAT) (Haworth, 1963:182), is ook gebruik tydens die eerste fase, wat vir die doeleindes van hierdie studie aangepas is vir gebruik by die TAT- en ander projeksieplate.

Tydens die **tweede fase** van die data-analise is gekyk na **strukturele komponente van die projeksies** (vergelyk die uiteensetting in E Aanhangel), om die invloed van 'n dinamiese assesseringstrategie te probeer bepaal. Strukturele aspekte sluit die volgende komponente in: Die volume van response, wendings wat in die vertellings plaasgevind het, die hoeveelheid aanmoedigings deur die sielkundige, die algemene toonaard van die projeksies, watter woordkeuses die deelnemer gemaak het, hoeveel huiwerings voorgekom het, die aantal herhalings wat direk na mekaar voorgekom het, die getal stellings per deelnemer per

projeksieplaat, die hoeveelheid eie inisieerde verduidelikings sowel as direkte verduidelikings op spesifieke vrae voorgekom het, die lengte per stelling, of toename of verdieping in projeksies plaasgevind het en of daar duidings was dat die deelnemer goed respondeer het op spesifieke aksies van die sielkundige.

Data is gevolglik met betrekking tot beide die eerste en tweede fases van analise primêr intra-vergelykend hanteer deurdat die eerste twee projeksieplate se response vergelyk is met dié van projeksieplate 3 tot 7, om die effek van die dinamiese invraging wat tydens die derde plaat bekendgestel is, na te speur. 'n Eksterne valideerder het die analise en interpretasies van die 1ste en 2de fases gekontroleer aan die hand van 'n protokol wat voorberei is vir die inhoud- sowel as strukturele-analise.

Tydens die **derde fase** van die **data-analise** is 'n **analise van moontlike bykomende invloede** (byvoorbeeld appèlwaarde van projeksieplate, my verbale en/of nieverbale gedrag), gemaak. Sodanige invloede is nagespeur vanuit die data met betrekking tot 'n moontlike impak op die assesseringsituasie en/of -response, uit die gesprek met die deelnemers oor die Murray-metode *versus* die dinamiese invragingstegniek, sowel as die moontlike kultuurinvloede. Die moontlikheid van kultuurinvloede op die interaksie tussen die kliënt en assessor is ook geanaliseer.

3.5 GELDIGHEID EN VERTROUBAARHEID

In 'n analise van kwalitatiewe metodologie, bevind Niemann, Niemann, Brazelle, Van Staden, Heyns en De Wet (2000:285) dat kwalitatiewe metodes fokus daarop om die wêreld waarbinne ons leef te begryp en dit te interpreteer vanuit die verwysingsraamwerk van die deelnemer. Die skrywers meen dat die deelnemers self hul ervarings en observasies definieer en dat geen vertroubaarheid van data dus verlore gaan nie. In die voorgename studie gaan projeksies tydens die assessering ontlok word, wat fokus op die onbewuste. Finale interpretasies gaan dus nie met die deelnemers verifieer word nie, alhoewel van die interpretasies met bevindings in die res van die ondersoek en ook in terapie geverifieer sal word. Vertroubaarheid by sielkundige assessering moet egter ook veral in die besondere prosedure en interpretasie (wat die transkulturele vraagstuk insluit) lê, dus is daar 'n dubbele bewyslas in hierdie studie – sielkundige en metodologiese vertroubaarheid, wat verskillende sekerheidstatus gaan hê in die navorsing.

In Guba se model vir vertrouenswaardigheid (Lincoln & Guba, 1985:290-301), stel hy vier aspekte wat bydra tot die vertrouenswaardigheid van 'n studie, naamlik: waarheidswaarde,

toepaslikheid, konsekwentheid en neutraliteit. Hierdie aspekte sal nagestreef word in die studie.

(a) Waarheidswaarde is die vertroue in die korrektheid van die bevindings, asook die konteks waarbinne die onderhoude plaasgevind het (Lincoln & Guba, 1985:290). In hierdie studie is gepoog om waarheidswaarde te verseker deur die gebruik van onderhoude wat woordeliks transkribeer is en gekorreleer is met visuele opnames. Beheermaatreëls om die waarheidswaarde of geloofwaardigheid van die navorsing te verseker, is volgens Lincoln en Guba (1985:290-301) *langdurige en verskeidenheid van veldondervindings*. Ek beskou myself nie as 'n kundige op die gebied van navorsing nie, maar het reeds twee vorige M.Ed.-studies suksesvol voltooi, waarvan een 'n ondersoek met projeksieplate behels het, en vier jaar ondervinding met projeksieplate se analise en interpretasie as opvoedkundige sielkundige. Tydens my M.Ed.-studie is drie loodsondersoeke en drie gevallestudies onderneem. Tydens die onderhawige navorsing is drie loodsondersoeke gedoen, waarna refleksies en analises van die invraging gedoen is en terugvoer deur my supervisor gegee is. Ek het gepoog om aanpassings te maak met elke nuwe deelnemer, na aanleiding van elke terugvoer. Tien gevallestudies is tydens die navorsing gedoen. 'n Tweede strategie wat gebruik is om die waarheidswaarde van die studie te verhoog, is dié van *reflektiewe waarneming*, wat reeds bespreek is by die gebruik van 'n *reflektiewe joernaal*. Derdens word aandag geskenk aan *triangulering* van bevindings uit verskillende wyses van data-insameling as tegniek om korrektheid, dus waarheidswaarde, te verhoog.

Veldnotas en *observasies* is as trianguleringsmaatreëls gebruik, asook *data-analise* wat op 'n verskeidenheid maniere plaasgevind het. 'n Verdere aspek van triangulering wat gebruik is in hierdie studie, is literatuurkontrole. Hierdeur word bevindings van die studie gekontroleer met relevante navorsingsbevindings en literatuur om sodoende ooreenkomste, verskille en unieke bydraes aan te toon.

Uitklaring met kundiges is die vierde strategie wat gebruik is om die waarheidswaarde van die studie te verhoog. Alhoewel die deelnemers aan die studie die ware kundiges is, is inligting vanuit ouer-onderhoude en terapie-sessies met adolessente kliënte onder supervisie as indirekte uitklarings gebruik vir bevindings.

Ewegroep evaluering is ook gebruik as strategie om waarheidswaarde te verhoog. Die studieleier en onafhanklike inheemsekennis valideerders, asook die opvoedkundige sielkundige wat genader is om kultuursensitiwiteit uit te klaar, het almal kritiese insette gelewer ten opsigte van die metodologie, vertroubaarheid, etiek en bevindings van die studie. Hierdie insette het aan my as navorser die geleentheid gebied om alle vooropgestelde idees, asook emosies wat my goeie oordeel kon beïnvloed, te beheer.

Strukturele koherensie behels dat die navorsingsdoelwitte en metodes mekaar aanvul. Tydens alle navorsingstappe is daar konsekwent gefokus op dieselfde navorsingsdoel. Bevindings wat gemaak is, is hierop gebaseer.

(b) Toepaslikheid as tweede aspek wat bydra tot die vertrouenswaardigheid van die studie, is aangespreek deur die keuse van deelnemers en oorweging van die beginsel van oordraagbaarheid. Kwalitatiewe navorsing bestudeer 'n verskynsel in sy unieke, natuurlike konteks en min van die veranderlikes kan beheer word. Die uniekheid van elke situasie bring mee dat daar min sprake van veralgemeenbaarheid van die navorsingsbevindings kan wees (Krefting, 1991:216). As gevolg hiervan word eerder van die toepaslikheid van bevindings gepraat by kwalitatiewe navorsing. Lincoln en Guba (1985:290) stel dat toepaslikheid die mate is waarin bevindings van 'n spesifieke ondersoek, toegepas kan word in 'n ander konteks of op ander deelnemers. Daar moet in gedagte gehou word dat die doel van kwalitatiewe navorsing in my studie verkenning, beskrywing en moontlike verklaring is en nie suiwer veralgemening nie.

(c) Konsekwentheid as derde aspek wat vertrouenswaardigheid verhoog, beteken dat hierdie kriterium vasstel in watter mate die bevindings konsekwent sal bly indien die navorsing met soortgelyke kinders in 'n soortgelyke konteks herhaal sou word (Krefting, 1991:216). Beheermaatreëls om die konsekwentheid van die studie te verhoog, het onder andere weer (dus siklies) betrekking op vertrouenswaardigheid. Om 'n vertrouenswaardigheidsoudit te vergemaklik, word 'n noukeurige beskrywing van die navorsingsmetodes gegee, naamlik van die navorsingsproses en produk (data, bevindings, interpretasies en aanbevelings). 'n Tweede maatreël om konsekwentheid te verhoog en so vertrouenswaardigheid te verseker, is stapsgewyse replikasie tydens elke gevallestudie. Dieselfde projeksieplate is aan alle deelnemers voorgelê, hoewel die volgorde van die projeksieplate nie dieselfde was vir alle deelnemers nie (om die appèlwaarde van die plate te verreken). Die volgorde van die fases in die data-insameling was dieselfde. Die derde konsekwentheidsmaatreël is die toepassing van die kodering-herkodering prosedure (Krefting, 1991:216). Nadat die onderhoude getranskribeer en kodeer is, is 'n protokol vir die onderskeie fases van data-analise bepaal en my supervisor ('n geregistreerde opvoedkundige sielkundige) het as 'n onafhanklike valideerder kontrolerend opgetree. Sy het die data op haar eie geanaliseer en dit dan met my bespreek, om die mate van konsensus oor die resultate te bepaal. 'n Hoë mate van konsensus is verseker deurdat resultate ten opsigte van kultuur ook met 'n eksterne inheemse kenner as valideerder uitgeklaar is.

(d) Neutraliteit as vierde vertrouenswaardigheidsmaatreël stel die mate voor waarin die bevindings uitsluitlik 'n funksie is van die deelnemer en die toestande van die studie. Die

navorser se eie vooroordele in die navorsingsprosedure en navorsingsbevindings word hierby uitgesluit (Lincoln & Guba, 1985:301).

Die woord *perspektief* is deur Leininger (Morse, 1994:110) gebruik as die goue middeweg tussen objektiwiteit en subjektiwiteit. Absolute waarheid word deur die postmodernis eerder vervang met die verkenning van veelvuldige waarhede en perspektiewe. Waarheid mag dus lê in die waardes en oortuigings van die betrokke persoon. In hierdie studie is gefokus op die vertellings van adolessente kliënte, en vertellings van wat meer bewustelik gebeur het word as hul unieke waarhede gesien. Om die neutraliteit (*sic*) van die navorsing te verseker, stel Lincoln en Guba (1985:319-320) die toepassing van drie tegnieke voor, naamlik *bevestigbaarheidsoudit* (waar deeglik rekord gehou word van rou data, dataredusering en -ontleding, beskrywing van veldnotas en teoretiese notas, rekonstruksie van data en samevatting, prosesnotas, asook van die navorsingsvoorlegging); *die gebruik van 'n reflektiewe joernaal*, en *triangulering*. Waar ek my betrokkenheid binne die assesseringsituasie erken en myself nie as “neutraal” beskou nie, handhaaf ek wel die siening dat 'n bevestigbaarheidsoudit belangrik is in my navorsing.

Willig (2008:150) stel dat verskeie skrywers al gepoog het om kriteria daar te stel vir “goeie” kwalitatiewe navorsing. Tabel 3.2 bied 'n voorstelling van riglyne vir rigouristiese navorsingspraktyk wat 'n samevoeging is van riglyne van Henwood en Pidgeon, en Elliot *et al.* (in Willig, 2008:150-152). Elliot *et al.* (in Willig, 2008:151) stel dat verskeie kriteria vir die bepaling van “goeie” navorsing van toepassing is op sowel kwantitatiewe as kwalitatiewe navorsing, soos byvoorbeeld die duidelikheid van die aanbieding, die toepaslikheid van die metodes en die bydrae tot kennis. Spesifieke kenmerke wat veral betrekking het op kwalitatiewe navorsing, aldus Elliot *et al.* (in Willig, 2008:151-152), is vervat in Tabel 3.2. Waar die twee groepe skrywers ooreenstemmende kategorieë het, is dit saamgevoeg, terwyl die skrywers se onderskeie benaming van die kategorie erken is. Elliot *et al.* se benamings is in groen. Waar slegs een groep skrywers 'n spesifieke riglyn beskryf het, is die ander skrywers se kolom dienooreenkomstig blanko gelaat. Volgens Henwood en Pidgeon (in Willig, 2008:150) word nóg kreatiwiteit nóg idiosinkratiese navorsing deur hierdie riglyne ingeperk.

TABEL 3.2: Riglyne vir rigoristiese kwalitatiewe navorsing (aangepas uit Willig, 2008:150-152)

Riglyn*	Verduideliking van Henwood & Pidgeon	Verduideliking van Elliot <i>et al.</i>	Nagestreef in my studie d.m.v.	Bewyse
1. Passing 1. Begronnd data-analise met insluiting van voorbeelde	Analtiese kategorieë behoort by die data te pas. Duidelike, eksplisiete en omvattende verduidelikings moet verskaf word van redes vir keuse van kategorieë.	Analtiese prosedures moet demonstreeer word m.b.v. voorbeelde vanuit data.	Verduidelikings en bespekings van gekose analitiese kategorieë & prosedures, sowel as alle data-analises (Klank- & video-materiaal; transkripsies; definisies van kategorieë; skriftelike bewyse van hoe analises toegepas is) is verskaf aan eksaminators. Voorbeelde vanuit die data is verskaf.	Eksaminering CD's; C-G Aanhangel.
2. Integrasie van teorie 2. Koherensie	Verhoudings tussen eenhede van analise moet verduidelik word. Die verskillende vlakke van veralgemening moet sigbaar wees. Die analis se notas moet die proses van integrasie & die rede daarvoor aandui.	Data-analise se voorstelling moet koherent & geïntegreerd voorgestel word m.b.v. 'n struktuur/ kaart/ narratief/ raamwerk, terwyl nuanses in die data moet behoue bly.	Raamwerk & roete van data-analise, sowel as 'n bespreking van die verhouding tussen eenhede van analises & hoe veralgemeningsvlakke van die analises plaasgevind het, is uiteengesit in hoofstukke 3-5.	Hoofstuk 3-5.
3. Refleksie 3. Neem van eienaarskap van navorsingsperspektief	Die navorsingsproses vorm die objek (<i>sic</i>) van onder-soek en daarom moet die rol van die navorser erken word tydens die dokumentering van die ondersoek.	Stel eie waardes & aannames sodat lesers die analise kan interpreteer & moontlike alternatiewe interpretasies kan oorweeg.	Die rol van die navorser is erken in hoofstukke 1; 3; 4 en 5.	Aangedui in hoofstukke 1; 3; 4 & 5; sowel as in data-analises.
4. Dokumentering	Die navorser moet regdeur die navorsingsproses 'n omvattende beskrywing verskaf van <i>wat</i> gedoen is en <i>hoekom</i> (die rede) dit gedoen was.		Nagestreef in hoofstuk 3 & 4.	Nagestreef in hoofstuk 3 & 4.
5. Teoretiese steekproef & negatiewe gevallestudie-ontleding.	Die navorser moet voortdurend poog om sigbaarwordende teorie uit te brei & aan te pas. Om dit te bereik moet gevallestudies verken word wat verskil, sowel as dié wat nuwe insigte teweegbring.		Unieke deelnemers is betrek. Van die deelnemers se woordeskat en storievertel vermoë was ingeperk, huistaal en tweede taal deelnemers is gebruik; mono- & kruiskulturele assesseringsituasies is geïnkorporeer.	Proaktief bestuur in afbakening van deelnemers. Personaal-uniekereultate per deelnemer ingehandig vir eksaminering.

Riglyn*	Verduideliking van Henwood & Pidgeon	Verduideliking van Elliot <i>et al.</i>	Nagestreef in my studie d.m.v.	Bewyse
6. Sensitieweite vir ooreengekome realiteite. 6. Geloofwaardigheid kontroles.	Die navorser moet ag slaan op die wyses waarop die deelnemers, wat in die eerste plek die data genereer het, die navorsing interpreteer. Alhoewel deelnemers se interpretasies mag verskil van die navorser se interpretasie op grond van persoonlike of sosiale redes, moet die navorser steeds bewus wees van die deelnemers se reaksies. Die navorser moet dan ook poog om verskille tussen die deelnemer en eie interpretasies te verduidelik.	Die navorser moet kontroleer of eie weergawes van gebeure geloofwaardig is deur te verwys na ander (bv. kollegas, deelnemers, ander navorsers) se interpretasies van die data of deur ander metodes van analise toe te pas op dieselfde navorsingsinhoud.	My supervisor en eksterne valideerders is gebruik om aan geloofwaardigheid eise te voldoen. Waar nodig is interpretasies met deelnemers uitgeklaar.	Hoofstuk 4 en ingehandigde data-analise.
7. Oordraagbaarheid. 7. Situering/ kontekstualisering van die steekproef.	Kontekstuele faktore moet volledig rapporteer word sodat lesers kan verken in watter mate die studie se bevindings van toepassing gemaak kan word op ander situasies buite die konteks waarbinne die navorsing se data gegenereer is.	Die navorser moet die deelnemers en hul lewensomstandighede volledig beskryf om sodoende die leser in staat te stel om die relevansie en oordraagbaarheid van die bevindings te beoordeel.	Inligting oor die deelnemers en hul konteks is aan die eksaminators verskaf. Ten einde te voldoen aan die etiese beginsel van vertroulikheid, sal detail nie in die finale navorsingskopie verskyn nie.	Beblokte/geraamde inligting, wat kontekstuele agtergrond oor elke deelnemer voorsien, is slegs aan eksaminators verskaf.
8. Algemene versus spesifieke navorsingstake.		Navorsers moet duidelik wees oor hul navorsing se take. Indien die navorsing 'n algemene begrip van die fenomeen wil verkry, behoort die studie 'n toepaslike aantal gevallestudies te ondersoek. Indien insig verkry wil word in 'n spesifieke geval of situasie, behoort sodanige geval sistematies en omvattend bestudeer te word. In beide gevalle behoort beperkings van die bevindings aangespreek te word.	Tien gevallestudies is gedoen met geslagtelike verteenwoordiging van 5 van die geantisipeerde groepe. Beperkings van die bevindings is in hoofstuk 1 en 5 bespreek.	Hoofstuk 1 en 5.
9. Resoneer met lesers.		Die kwalitatiewe navorser moet verseker dat die materiaal op 'n wyse aangebied word dat die resonans met die leser gestimuleer word. Lesers moet voel dat die navorsing die leser se begrip en waardering vir die onderwerp en inhoud verhelder en verbreed het.	Leser se oordeel.	Leser se beoordeling.

Sleutel: *Die swart riglyn is die benoeming van Henwood en Pidgeon, en die groen benamings dié van Elliot *et al.* (in Willig, 2008:150-151).

Geldigheid word nagestreef deurdat my analise van data fokus op die beantwoording van die navorsingsvrae van my studie. Die data-analise wat uitgevoer is, word trianguleer. Ek het gepoog om te luister na die deelnemer en die projeksies en alle inligting holisties te beskou, met inagneming van die personale uniekheid van die deelnemer sowel as moontlike kultuurfaktore wat 'n rol kon speel tydens die projeksie-assessering. Ek het ook gepoog om soveel moontlik bewyse van data en data-interpretasie te verskaf sodat lesers die verloop kan volg en begryp waarop aanvegbare interpretasies geskoei is (Delpont & Fouchè, 2003:359; Neuman, 2000:474).

3.6 AANNAMES VAN DIE STUDIE

Die navorsing het vertrek vanuit die aannames wat reeds in hoofstuk 1 gestel is.

Verdere aannames wat na my literatuuroorsig na vore getree het, is dat my eie wêreldbeskouing my interaksies en interpretasies tydens die assessering sou kon beïnvloed, en dat die konteks en assesseringsituasie self, wat die deelnemers insluit, die response van die betrokke deelnemers sowel as die uitkomst sou kon beïnvloed.

3.7 MY ROL AS NAVORSER

In kwalitatiewe studies is die navorser die primêre instrument (Marshall & Rossman, 2006:72). Haar teenwoordigheid in die lewe van die deelnemers aan die studie is fundamenteel tot die metodologie (Marshall & Rossman, 2006:72). Tydens my studie het ek 'n tweeledige rol vervul: dié van navorser en dié van sielkundige. Integrasie van hierdie rolle het plaasgevind deur die metodologiese keuses wat ek gemaak het, veral omdat ek my rol as sielkundige as onlosmaaklik van my persoon en gedrag sien. Kontinue refleksie met my supervisor en in notering het my hiermee gehelp. 'n Verdere impak wat ek kontinuu moes verreken was die feit dat ek onbekend was met die kultuur van sommige van die deelnemers (vergelyk 1.9). Ek het die potensiële invloed hiervan op my konstruksie van kennis en betekenis-toeskrywing deurlopend gemonitor deur sensitief te wees in my interaksie met die deelnemers om sodoende insig in hulle leefwêreld en insigte te verkry en om my insigte te kontroleer met professionele sielkundiges vanuit dieselfde taal-gemeenskappe as my deelnemers.

McMillan en Schumacher (2010:348) stel dat navorsers se rol verander tydens die navorsing waar verskillende rolle deur die situasie vereis word. Die strategie wat gebruik word informeer die rol wat die navorser sal inneem, dus sal die navorser se rol verskil tydens observasies, onderhoudvoering, en as gevolg van die buitestaander identiteit of deelnemer

identiteit wat ingeneem word tydens die navorsing (McMillan & Schumacher, 2010:348-349). Elke deelnemer beïnvloed uiteraard ook hoe ek my rol as navorser vertolk en speel. Patton (2002:49) meen dat navorsers empatiese neutraliteit moet handhaaf, maar Marshall en Rossman (2006:72) betoog dat postmoderne genres alle kennis as politiek beskou en dat neutraliteit nie gehandhaaf kan word nie omdat navorsers se uiteindelijke doelwitte aksie insluit. Ek is ook die persoon wat die besluite moet neem rakende wat wel in die navorsing weergegee word op skrif al dan nie (Delport & Fouchè, 2003:359; Andrews & Blickle, 1978:61), wat impliseer dat ek die beginsels van sielkundige- en navorsing-etiek sal nastreef.

Soos vereis word in interpretivistiese studies, het ek die navorsingsproses betree met die intensie om ontvanklik te wees vir die deelnemers se eie perspektiewe en idees (Zimmerman, 2006:66; De Vos & Schulze, 2003:6-7). Ek het myself nie gesien as 'n kenner op die gebied van enige van die fokus areas van my navorsing nie, hetsy dié van kultuur (en sien myself steeds nie as sodanig nie), ontlokking van projeksies, of die deelnemers se sieninge van watter metode (Murray- *versus* die dinamiese invragingstegniek) vir die spesifieke deelnemer beter sou werk in die ontlokking van ryker projeksies (Hayes, 2000:8). Soos Zimmerman (2006:67) het ek my rol gesien as dié van 'n interaktiewe, nuuskierige observeerder. Ek wou uitvind en leer oor wat ook al na vore sou tree vanuit my interaksies met die deelnemers, die inligting wat hulle bereid was om my te gee en uit die navorsingsbevindings. Ek was eerder geïnteresseerd in die uniekheid van elke deelnemer en situasie en wat ek daaruit sou kon wys word. Ek was ook nie seker of ek wel iets meer sou kon wys word oor die fokus areas van die studie en of die inligting wat verkry sou word vanuit elke assesseringsituasie en gesprekke wat gevoer is, 'n bydrae tot nuwe kennis sou lewer nie. Ek het 'n posisie probeer inneem wat Kvale (1996:31) beskryf as *deliberate naïveté*. Verder het ek ook gepoog om sensitief en oop te wees vir wat gesê is tydens die navorsing, wat ongesê gebly het, teenoor my eie verstaan van wat besig was om te gebeur en wat gebeur het tydens die navorsing, asook teenoor my eie begryping en interpretasies vanaf die beplanningsfase tot by die te boek stelling van bevindings en interpretasies (Kvale, 1996:33).

Marshall & Rossman (2006:72-73) stel dat interpretivistiese studies 'n buite- en binnestaander perspektief impliseer. As deelnemer het ek 'n binnestaander perspektief gehad en as interpreteerder van die data na die tyd, 'n buitestaander perspektief. My supervisor en eksterne valideerders het ook die stemme van die deelnemers (vanuit hulle bewuste sowel as onbewuste vlakke) interpreteer en my bevindings gemonitor (Marshall & Rossman, 2006:203; Kelly, 2002:411). Ten einde die deelnemers se perspektiewe te probeer begryp het ek empatiese neutraliteit (*sic*) nagestreef waar ek 'n balans probeer handhaaf het tussen oor-betrokkenheid en die handhawing van afstand tussen my en die deelnemers (McMillan & Schumacher, 2010:348; Patton, 2002:47;49;266;317;572). My bewustheid van

die invloed van verskille in geslag, taal, kultuur, ras, wêreldbeskouing en geloofsoortuiging het 'n uitdaging ingehou. My eie perspektief rakende die deelnemers en die assesseringsituasie kon uiteraard verskil van die perspektiewe van ander en ek kon slegs binne hierdie realiteit my poging voorlê as een van vele perspektiewe.

3.8 AFBAKENING VAN DIE STUDIE

Die studie fokus primêr op effekte al dan nie wat die gebruik van 'n dinamiese tegniek by die gebruik van projeksieplate met adolessente kliënte op hul response mag hê. Elke kliënt is uniek, dus mag die ontwikkelingsvlak van die respondent 'n rol speel in adolessente kliënte se reaksies en response. Ontwikkelingsvlakke is daarom in ag geneem by die bevindings en interpretasies.

'n Volgende afbakening is ten opsigte van taal-/kultuurgroepe wat by die studie betrek is. Kultuurfaktore wat 'n rol kon speel tydens die projeksie-assessering is aanvanklik vanuit 'n taalhoek beplan. Waar die navorsingsblouplan aanvanklik vyf verskillende huistale wou betrek, het die aanmeldings anders uitgespeel aangesien almal behalwe die Afrikaanse deelnemers Engels gebruik as hulle onderrig- en leertaal, kon taal as afbakening toe nie tot die uiterste konsekwensie uitgevoer word nie. Taal-van-herkoms is toe eerder as kategorie gebruik, wat ingehou het dat akkulturasie faktore akkommodeer moes word. Slegs 'n beperkte aantal gevallestudies is uitgevoer met 'n beperkte aantal kultuurgroepe, na aanleiding van die aanmeldings wat voorgekom het in my praktyk. Taal-van-herkoms groepe wat gebruik is, is twee Duitse-, twee Ndebele/Shona-, twee Afrikaanse-, twee Engelse- en twee Indiese-taal-van-herkoms. Ek kon nie inkoop bewerkstellig om 'n Portugese dogter by die studie te betrek nie en moes daarom twee Duitse adolessente betrek. Die data-analise sal dus nie al die antwoorde kan bied met betrekking tot byvoorbeeld Duitsheid, Ndebeleheid ensovoorts nie.

Afbakening van die studie het ook voorgekom deurdat spesifiek op projeksie-assessering gefokus is, op die TAT en een projeksieplaat vanuit die Roberts-2. Slegs sewe projeksieplate (TAT 1; 2; 3BM; 5; 14; 16 en Roberts-2-projeksieplaat 6) is gebruik wat die inhoude afsper. Afbakening is ook toegepas deur 'n spesifieke aktiwiteit, 'n vorm van dinamiese invraging, te beskou wat tydens 'n ander aktiwiteit, naamlik projeksie-assessering, toegepas is.

Teorie wat as raamwerke afgebaken is in die studie, is die psigoanalise, Vygotsky se leerteorie en die bio-ekosistemiese benadering. Konsepte met betrekking tot projeksie, dinamiese assessering, kultuur, adolessensie en sielkundige assessering is verder bygehaal. Afbakende gebiede beïnvloed uiteraard die aspekte wat nagevors word, wat deurskou

word en wat nie, die wyses waarop die analise van die data uitgevoer word sowel as die bevindings van die studie.

3.9 ETIESE OORWEGINGS

Etiese oorwegings wat inkorporeer is ter beskerming van deelnemers is 'n samevatting van wat Marshall & Rossman (2006:78—91; 200-205), Silverman (2004:270-271), Mouton (2001:238-246) en Strydom (1998:24-33) voorhou. Die verkryging van ingeligte instemming (telefoniese inkoop is vanaf die ouers verkry nadat die ouers die praktyk gekontak het en 'n afspraak gemaak het; inkoop met die adolessente deelnemer is nagestreef voor die assessering in aanvang geneem het op die dag van assessering, die ouers het toe reeds met die adolessente deelnemer gepraat hieroor) en toestemming (voorbeeld van briewe aan die ouers en aan die deelnemer is in I Aanhangsel) tot deelname aan die studie deur beide die deelnemers en hul ouers, die aktiewe nastreef van vrywillige deelname en samewerking van al die deelnemende partye (vrywillige deelname is tydens vooraf gesprekke beklemtoon en ek het aan die ouers en adolessente deelnemers ook die versekering gegee dat hulle op enige tydstip kon onttrek aan die navorsing, sonder enige negatiewe gevolge vir hulle), dat deursigtigheid nagestreef sal word deur alle nodige inligting te verstrek aan die deelnemers, deur die handhawing van selfbeskikkingsreg van die deelnemers (in een geval waar 'n adolessente seun van Indiese-taalgroep-herkoms geweier het dat ek die diktafoon en video-kamera aanskakel, het ek voortgegaan met die assessering sonder om die data vir die navorsing te gebruik alhoewel die toestemmingsvorms reeds geteken was) en vertroulikheid van deelnemers se inligting na te streef en te verseker (slegs eksaminators sal toegang hê tot volledige klank- en visuele data, asook volledige transkripsies, data-analise, kontekstuele inligting, en ouderdomme van die deelnemers), deur my bevoegdheid as sielkundige en navorser bo verdenking te hou (te hou by die eise van assessering, vergelyk hoofstuk 1 en 2), en deur te voldoen aan die etiese en professionele standaarde wat gestel word deur die Suid-Afrikaanse Beroepsraad vir Sielkundiges.

---oOo---